

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA ORGANIZACIJE POKLICNEGA IN STROKOVNEGA
IZOBRAŽEVANJA V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH IN PRIMERJAVA S
SLOVENSKIM POKLICNIM IN STROKOVNIM IZOBRAŽEVANJEM**

Ljubljana, september 2010

TEJA ŽAGAR

IZJAVA

Študentka Teja Žagar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Nade Zupan, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 2. 9. 2010

Podpis:

VSEBINA

UVOD	1
1 PREDSTAVITEV SISTEMA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI	4
1.1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI	5
1.1.1 Načela in zakonodaja	5
1.1.2 Porazdelitev odgovornosti in vladne organizacije za šolstvo	6
1.1.3 Financiranje	8
1.1.4 Zagotavljanje kakovosti.....	8
1.2 ORGANIZACIJA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA	9
1.2.1 Vpis.....	10
1.2.2 Organizacija časa, razredov in kraja.....	11
1.2.3 Kurikul.....	11
1.2.4 Ocenjevanje, napredovanje in certificiranje.....	12
2 PREDSTAVITEV SISTEMA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA V ANGLIJI	14
2.1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI	15
2.1.1 Načela in zakonodaja	15
2.1.2 Porazdelitev odgovornosti in vladne organizacije za šolstvo	16
2.1.3 Financiranje	18
2.1.4 Zagotavljanje kakovosti.....	19
2.2 ORGANIZACIJA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA	19
2.2.1 Vpis.....	20
2.2.2 Organizacija časa, razredov in kraja.....	21
2.2.3 Kurikul.....	21
2.2.4 Ocenjevanje, napredovanje in certificiranje.....	22
3 PREDSTAVITEV SISTEMA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA V FLANDRIJI	23
3.1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI	25
3.1.1 Načela in zakonodaja	25
3.1.2 Porazdelitev odgovornosti in vladne organizacije za šolstvo	26
3.1.3 Financiranje	27
3.1.4 Zagotavljanje kakovosti.....	27
3.2 ORGANIZACIJA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA	28
3.2.1 Vpis.....	29
3.2.2 Organizacija časa, razredov in kraja.....	29
3.2.3 Kurikul.....	29
3.2.4 Ocenjevanje, napredovanje in certificiranje.....	30
3.2.5 Po-obvezno splošno in poklicno sekundarno izobraževanje.....	30
4 PREDSTAVITEV SISTEMA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA NA FINSKEM	31
4.1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI	32
4.1.1 Načela in zakonodaja	32
4.1.2 Porazdelitev odgovornosti in vladne organizacije za šolstvo	32
4.1.3 Financiranje	34

4.1.4 Zagotavljanje kakovosti.....	34
4.2 ORGANIZACIJA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA.....	35
4.2.1 Vpis.....	36
4.2.2 Organizacija časa, razredov in kraja.....	36
4.2.3 Kurikul.....	36
4.2.4 Ocenjevanje, napredovanje in certificiranje.....	37
5 PRIMERJAVA MED PREDSTAVLJENIMI IZOBRAŽEVALNIMI SISTEMI.....	37
5.1 PRIMERJAVA SPLOŠNIH ZNAČILNOSTI.....	38
5.2 PRIMERJAVA ORGANIZACIJE SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA MED DRŽAVAMI.....	42
5.3 PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE SLOVENSKEGA SISTEMA IZOBRAŽEVANJA.....	44
SKLEP.....	44
LITERATURA IN VIRI.....	46
PRILOGE.....	1

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Četrta stopnja srednjega poklicnega izobraževanja v Flandriji.....</i>	30
<i>Tabela 2: Višina državnih sredstev namenjenih izobraževanju od 2003 do 2007 (% BDP) ...</i>	39
<i>Tabela 3: Višina sredstev namenjenih za ISCED stopnje 2-4 leta 2006 (% BDP).....</i>	40
<i>Tabela 4: Kazalniki kakovosti za ocenjevanje kakovosti poklicnega izobraževanja.....</i>	7
<i>Tabela 5: Število dijakov na posameznega učitelja na ISCED stopnji 3 od 2003 do 2007.....</i>	10
<i>Tabela 6: Delež sredstev namenjenih za plače učiteljev (od sredstev za izobraževanje) leta 2006 (v %).....</i>	10
<i>Tabela 7: Delež dijakov v poklicnem izobraževanju glede na vse dijake na ISCED stopnji 3 od 2003 do 2006 (v %).....</i>	10
<i>Tabela 8: Stopnja brezposelnosti med mladimi starimi od 15 do 24 let, ki imajo dokončano ISCED 3 ali 4 stopnjo izobrazbe (obdobje januar-marec 2010).....</i>	10
<i>Tabela 9: Stopnja brezposelnosti (obdobje januar-marec 2010).....</i>	10
<i>Tabela 10: Vrstni red držav po uspešnosti glede na analizirane kazalnike kakovosti.....</i>	11

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Shema izobraževalnega sistema v Sloveniji.....</i>	4
<i>Slika 2: Shema izobraževalnega sistema v Angliji.....</i>	14
<i>Slika 3: Shema izobraževalnega sistema Flamske skupnosti.....</i>	24
<i>Slika 4: Shema izobraževalnega sistema na Finskem.....</i>	31
<i>Slika 5: Delne strukture izobraževalnih sistemov v izbranih državah.....</i>	6

UVOD

Razvoj današnjega šolskega sistema v Sloveniji se je začel v prvem desetletju po drugi svetovni vojni, ko smo razvili različne oblike poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki so se izvajale v bolj ali manj tesni povezavi med šolo in podjetji. V preteklih desetletjih je poklicno izobraževanje na Slovenskem doživljalo pogoste spremembe, ki so prekinjale že utečene načine delovanja šolskega sistema. Z reformami na področju poklicnega izobraževanja v 70-ih¹ in 80-ih letih prejšnjega stoletja je država prevzela poklicno izobraževanje v svoje roke in tako se je razdalja med sistemom poklicnega izobraževanja in delovno sfero čedalje bolj povečevala. Sistem je zato lahko le deloma prispeval k oblikovanju poklicne identitete in kvalifikacijskih lastnosti, ki jih zahteva sodobna tehnologija v neposrednem proizvodnem procesu. V centralno planskem gospodarstvu je bila lahko država poglavitna ali celo edina nosilka poklicnega izobraževanja, potrebe posameznih panog in delovnih organizacij, pa so bile pogosto zapostavljene (Tome, 1999, str. 102-103).

V drugi polovici 80-ih let so podjetja zaradi slabih gmotnih položajev in gospodarskih težav začela z zmanjševanjem sprejemanja dijakov na prakso, kar je povzročilo preoblikovanje delovne prakse v praktični pouk v šoli. Poklicno izobraževanje je v tistem času nazadovalo med drugim tudi zato, ker so bili programi pripravljene iz zahtev šolskih strokovnjakov in ne iz vsebin in zahtevnosti dela ter potreb panog, s čimer se tudi kaže togost sistema. Konec 80-ih let se je spremenil tudi sistem vrednot in kakor pravi Muršak »sistem ni bil usmerjen v šolanje proizvodnih poklicev, zato cilj posameznika ni bil predvsem pridobitev ustrezne izobrazbe in praktične usposobljenosti, temveč doseči socialno promocijo in se ogniti težkemu industrijskemu delu. To je bil eden izmed razlogov za zmanjševanje števila učencev v poklicnih šolah in naraščanje števila v štiriletnih strokovnih šolah in gimnazijah« (Tome, 1999, str. 117).

V tržnem gospodarstvu si poklicnega izobraževanja ni mogoče zamišljati brez sodelovanja podjetij in združenj delodajalcev. Z mislimi na izkušnje usmerjenega izobraževanja je leta 1992 nastala konceptualna zasnova za nov sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki je temeljila na naslednjih načelih: preobrazba sistema, socialno partnerstvo, temeljna poklicna izobrazba za vse, razvoj alternativnih poti, kompatibilnost z evropskimi sistemi (zaradi omogočanja mobilnosti in večanja kakovosti sistema), razvoj programov v skladu z vsebino kvalifikacij in potrebami poklicnega področja ter omogočanje prehodov med poklicnim in

¹ V 70-ih smo uvedli usmerjeno izobraževanje, ki je poseben model enotne srednje šole, ki omogoča celotni populaciji pridobiti enotno podlago za nadaljnje izobraževanje, osebno rast in višjo kulturno raven ter usmeritev učencev v delo oz. v primerno smer izobraževanja. Po svojih smotrih je bil model napreden, vendar pa so se v izvedbi izkazale številne težave, ki so pripeljale do njegove opustitve. Očitano mu je bilo, da je t.i. »skupna osnova v usmerjenem izobraževanju« prezahtevna za celotno populacijo srednješolcev, kar je povzročalo nizek učni uspeh in osip dijakov, in da programi ne pripravijo dijakov dovolj dobro za vstop na trg dela. V procesu prenove niso bili zajeti delodajalci, tudi učitelji za delo v novem sistemu niso bili usposobljeni (Skubic Ermenc v Zevnik et al., 2007, str. 10).

splošnim izobraževanjem. Zasnova je bila objavljena v zborniku Sistemsko urejanje poklicnega izobraževanja (Medveš & Muršak, 1992), ki je bil odsev raziskav in razprav, ki so potekale konec 80-ih in v začetku 90-ih let. Koncept, ki so ga pripravili, je bil v veliki meri povzet v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji leta 1995 in potem še leto pozneje v Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI, Ur.l. RS, št. 12/1996).

Spremembe v poklicnem izobraževanju so bile nujne, da bi lahko sledili skupni evropski težnji in tako smo po zgledu sistemov germanskih držav na novo zgradili sistem, ki je v svoji globalni strukturi takšen še danes. Evalvacije pa kažejo, da smo z zadnjo prenovno večinoma obnovili obstoječe kvalifikacije in identificirali le malo novih poklicev v relevantnih panogah in dejavnostih. Zevnik in Skubic Ermenc (2007, str. 10-11) ugotavljata, da smo se preveč osredotočali na ponudbo in premalo na spodbujanje potreb po izobraževanju. Število programov se je sicer povečalo, a v mnoge, zaradi nezanimanja mladih, ni bilo vpisa. Tako je Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno izobraževanje leta 2001 sprejel spremembe in dopolnitve Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter srednjega strokovnega izobraževanja (v nadaljevanju Izhodišča),² ki so prinesla pomembne novosti v sistemu, še posebno pa so spodbudile pripravo novih izobraževalnih programov v skladu z evropskimi razvojnimi usmeritvami Slovenije. Urad za šolstvo pri Ministrstvu za šolstvo in šport je leta 2002 prevzel koordinacijo medresorske naloge – pripravo Razvojnega programa za podporo implementaciji Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov (Zevnik et al., 2007, str. 8). Razvojni program je sledil cilju, da vzgojno-izobraževalni proces ne pomeni več dobro znanje (akademske) podatkov oz. spretnosti, temveč razvoj kompetenc pri vsakem posamezniku, s čimer mu omogočimo usposobljenost za ustrezno ravnanje in odločanje v osebni ter poklicni življenju in usmerjenost v trajnostni razvoj. V okviru Razvojnega programa so bile razvite komponente novih, sodobnih in evropsko primerljivih izobraževalnih programov, ki temeljijo na aktualnih poklicnih standardih. Kot temeljna strukturna novost je bila uvedena modularna zgradba, v katero je vpeto splošno, strokovno in praktično znanje, ki omogoča tudi pregledne povezave med formalnim in neformalnim sistemom priznavanja kvalifikacij. Kot podporni segment spremembam, ki uveljavljajo decentralizacijo, je bil izdelan predlog drugačnega modela za financiranje poklicnih in strokovnih šol. Prvi poskusni program se je začel izvajati na štirih pilotnih šolah leta 2004.

Vzporedno z opisanim procesom v Sloveniji, ki je bila takrat predpristopna članica Evropske unije, se je v prostoru Evropske unije začrtala in oblikovala pot k ciljem do leta 2010. Delovni program za izobraževanje in usposabljanje do leta 2010 (sprejet v letu 2002) je temeljil na treh iztočnicah: izboljšati kakovost izobraževanja in usposabljanja, vsakomur olajšati dostop do izobraževalnega sistema in odpiranje svetovnim pogledom. Slovenija je v letu 2004 postala stalna članica Evropske unije in pridobila pravico do črpanja sredstev iz evropskih

² Celotno besedilo Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja je dostopno na spletni strani Centra RS za poklicno izobraževanje (<http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/izhodisca.pdf>).

strukturnih skladov, s katerimi je nadaljevala prenovu vseh izobraževalnih programov na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja (Zevnik et al., 2007, str. 8-9). Cilj prenove je razviti fleksibilne, odprte, evropsko primerljive izobraževalne programe poklicnega izobraževanja, ki bodo pripravljene v skladu s potrebami sodobnega tehnološkega in socialnega razvoja in ob tem omogočali stalno sledenje razvoju znotraj panog in širših regij. Razvoj programov je začel omogočati stalno aktivno udeležbo podjetij in drugih socialnih partnerjev, tako pri načrtovanju kot izvajanju izobraževanja, dijakom pa skozi izobraževanje postopno pridobivanje kompetenc za obvladovanje celovitih delovnih nalog določenega poklicnega področja in pridobitev ustrezne kvalifikacije za določen poklic. Podlago za nove razvojne cilje je dal novi Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1, Ur.l. RS, št. 79/2006), ki je postavil nov okvir za delovanje in razvoj sistema poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji. Zakon je med drugim okrepil avtonomijo in razvojno vlogo šol in drugih izvajalcev izobraževalnih programov. Moč odločanja se tako vse bolj seli k izvajalcem na lokalni ravni, obenem pa se krepi pomen ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti na vseh ravneh, še posebej na ravni šol (Kumer & Mali, 2007, str. 114-115). Reforma o prenovi izobraževalnih programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja še vedno poteka.

Nenehno je treba težiti k izboljševanju obstoječega poklicnega izobraževanja in njegovemu prilagajanju potrebam gospodarstva. Namen mojega diplomskega dela je ugotoviti, kako se slovenski šolski sistem primerja z drugimi evropskimi šolskimi sistemi, in kje je še prostor za izboljšave. V grobem v Evropi obstajajo štiri različni tipi izobraževalnih sistemov in sicer *anglosaški tip* (npr. Anglija, Škotska, Irska), *srednjeevropski tip* (npr. Slovenija, Nemčija, Češka), *frankofonsko-romanski tip* (npr. Belgija, Italija, Francija, Slovaška, Poljska) in *skandinavski tip* (npr. Finska, Norveška, Švedska). Vsaka izmed držav ima seveda svoj lasten izobraževalni sistem, ki se je oblikoval na podlagi političnih, kulturnih, znanstvenih in drugih vplivov. V federalno urejenih državah z več konstitutivnimi narodi ne obstaja enovit sistem na ravni države. Tako imajo v Veliki Britaniji – Angleži, Škoti, Valižani in severni Irci, vsak nekoliko drugačen izobraževalni sistem, v Belgiji pa izobraževanje sploh ni v pristojnosti zvezne vlade, pač pa so za izobraževanje odgovorne flamska, francoska in nemška skupnost. V mednarodnih primerjavah se navedeni sistemi obravnavajo vsak posebej in ne na ravni države.

Za primerjalno analizo sem si poleg slovenskega izbrala po en primer iz vsakega tipa, in sicer angleški, flamski ter finski izobraževalni sistem. Razlike med sistemi se najbolj izrazito kažejo na ravni srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, ko se začnejo sistemi vedno bolj členiti in diverzificirati, kar je tudi osrednje zanimanje mojega diplomskega dela.

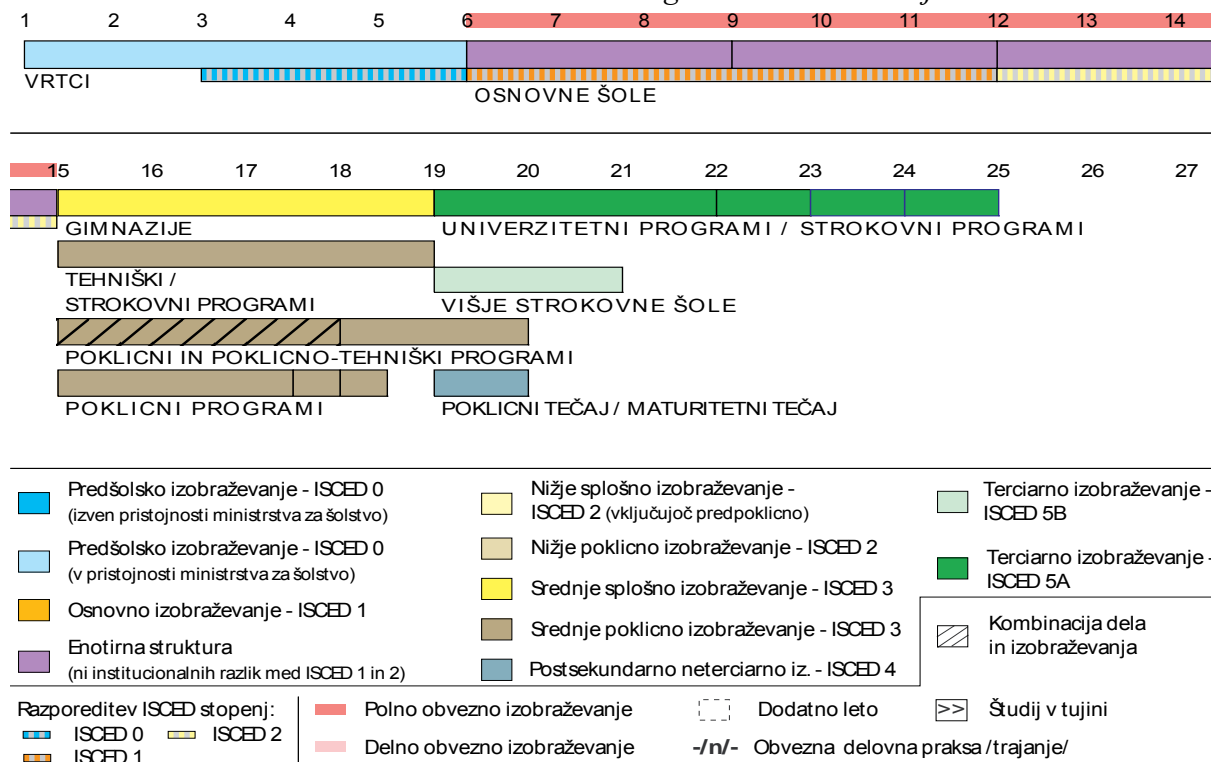
V naslednjih štirih poglavjih bom predstavila različne vidike slovenskega, angleškega, flamskega in finskega šolskega sistema. Vsako izmed teh štirih poglavij je zaradi lažje primerjave strukturirano na enak način. Najprej predstavim *splošne značilnosti* posameznega od sistemov, in sicer načela in zakonodajo, porazdelitev odgovornosti in vlogo vladnih

organizacij v šolstvu; nadaljujem z načinom financiranja in načinom zagotavljanja kakovosti. Potem se osredotočim na samo *organizacijo srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja*: kako je z vpisom, organizacijo časa, razredov in kraja/prostora; kakšen je proces oblikovanja kurikula in kdo so deležniki ter kakšen je način ocenjevanja, napredovanja in certificiranja oziroma zaključevanja. V petem poglavju primerjam splošne značilnosti obravnavanih sistemov, skupaj z organizacijo srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, predvsem z namenom ugotoviti, s katerimi vidiki obravnavanih sistemov bi bilo dobro dopolniti slovensko poklicno in strokovno izobraževanje. V sklepu predstavim zaključne misli in nanizam nekaj predlogov, kako izboljšati poklicno in strokovno izobraževanje v Sloveniji.

1 PREDSTAVITEV SISTEMA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI

Slovenski šolski sistem ima značilnosti srednjeevropskega tipa, kjer je splošno, tehnično in poklicno šolstvo institucionalno in programsko diferencirano, centralizirano, procesno naravnano in kjer je prehajanje iz enega izobraževalnega programa v drugega težje in strogo regulirano. Struktura slovenskega sistema izobraževanja v šolskem letu 2009/10 je prikazana na spodnji sliki:

Slika 1: Shema izobraževalnega sistema v Sloveniji

Vir: Structures of Education and Training Systems in Europe – Slovenia (2009/10 ed.), str. 7.

Glavne značilnosti:

- predšolsko izobraževanje – ISCED 0³ (otroci stari od 1 do 5 let),
- enotirno osnovno izobraževanje – ISCED 1 (otroci stari od 6 do 12 let oz. 1. do 6. razred) in ISCED 2 (otroci stari od 12 do 14 let oz. 7. do 9. razred),
- višje sekundarno izobraževanje (otroci stari od 15 do 18 let), ki je sestavljeno iz:
 - nižjega poklicnega izobraževanja – ISCED 2,
 - srednjega poklicnega izobraževanja – ISCED 3,
 - srednjega strokovnega oz. tehniškega izobraževanja – ISCED 3,
 - poklicno-tehniškega izobraževanja – ISCED 3,
 - srednjega splošnega izobraževanja – ISCED 3;
- postsekundarno neterciarno izobraževanje (poklicni in maturitetni tečaji) – ISCED 4,
- visokošolsko izobraževanje, ki je sestavljeno iz treh ciklov:
 - prvi cikel je strokovni oziroma znanstveni študij – ISCED 5A,
 - drugi cikel je magistrski študij – ISCED 5B,
 - tretji cikel je doktorski študij – ISCED 6.

Poleg tega obstajajo podsistemi izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, glasbenega izobraževanja in plesnega izobraževanja.

1.1 Splošne značilnosti

V tem podpoglavju predstavim nekaj splošnih značilnosti našega izobraževalnega sistema s poudarkom na srednje poklicnem in strokovnem izobraževanju. Te splošne značilnosti so načela in zakonodaja, porazdelitev odgovornosti za izvajanje izobraževanja, glavne vladne organizacije za šolstvo, način financiranja izobraževanja in način zagotavljanja kakovosti v izobraževanju.

1.1.1 Načela in zakonodaja

Ustava Republike Slovenije v 57. členu določa, da je izobraževanje svobodno, in da država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo. V zadnjem desetletju je bila glavna prioriteta povečati delež izobraženih in omogočiti vsem prebivalcem Slovenije enake možnosti izobraževanja, ne glede na kraj bivanja, kulturo, narodnost, socialni status, zdravstveno stanje in spol (Eurydice Unit Slovenia, 2008, str. 8). Kjer prebivata madžarska in italijanska manjšina, je poskrbljeno tudi za dvojezično izobraževanje. Zadnjih nekaj let se je usmerjalo tudi na izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževalnega sistema. Eden izmed ciljev vključuje tudi oblikovanje izobraževalnih standardov, ki bodo primerljivi s standardi v ostalih državah članicah Evropske unije, in posodabljanje učnih vsebin in metod poučevanja. Zadnja revizija zakonodaje, ki se nanaša na izobraževanje, teži k izboljšanju fleksibilnosti

³ ISCED je Unescova mednarodna standardna klasifikacija, ki z definicijami in merili razvršča izobraževalne programe po stopnjah in izobraževalnih področjih tako, da so mednarodno primerljivi.

organizacije šol, in sicer s povečanjem avtonomije učiteljev in omogočanjem dijakom izbire med več možnostmi.

Na spletni strani Ministrstva za šolstvo in šport (Delovna področja – Srednješolsko izobraževanje) je navedeno, da je srednješolsko izobraževanje urejeno z:

- *Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI, Ur.l. RS, št. 16/2007-UBP5, 36/2008)*, ki ureja pogoje za opravljanje ter določa način upravljanja in financiranja tudi za poklicno in srednje strokovno ter splošno izobraževanje. Med drugim določa tudi kurikulum.
- *Zakonom o gimnazijah (ZGim, Ur.l. RS, št. 1/2007-UBP1)*, ki ureja izobraževanje v splošnih in strokovnih gimnazijah.
- *Zakonom o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1, Ur.l. RS, št. 79/2006)*, ki ureja nižje, srednje poklicno in strokovno izobraževanje. Zakon opušča dosedanja dualni sistem poklicnega izobraževanja in odpira možnosti za sodobnejši ter fleksibilnejši način oblikovanja in izvedbe srednješolskih izobraževalnih programov. Poleg tega v vse programe uvede praktično usposabljanje z delom.
- *Zakonom o maturi (ZMat, Ur.l. RS, št. 1/2007-UBP1)*, ki določa vsebino poklicne in splošne mature, pravice in obveznosti kandidatov, ki opravljajo poklicno oziroma splošno maturo, sestavo in pristojnosti maturitetnih organov ter postopek in način opravljanja poklicne in splošne mature.
- *Zakonom o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (ZPIMVI, Ur.l. RS, št. 35/2001)*, ki ureja uresničevanje pravic navedenih skupnosti med drugim tudi na področju srednjega šolstva.
- *Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP, Ur.l. RS, št. 3/2007-UBP1)*, ki ureja usmerjanje ter določa način in obliko vzgoje in izobraževanja tudi na področju srednješolskega izobraževanja.

1.1.2 Porazdelitev odgovornosti in vladne organizacije za šolstvo

Ministrstvo za šolstvo in šport (v nadaljevanju MŠŠ), Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (v nadaljevanju MVZT) in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDD) so odgovorni za implementacijo izobraževalnih pravil, sprejetih na pristojnih Strokovnih svetih. MŠŠ je odgovorno za pred-univerzitetno izobraževanje, vključujoč višje strokovne šole. Pripravlja koncepte in strategije, zakonodajo in predpise na podlagi mnenj strokovnjakov, postavlja omejitve za vpis v osnovne, srednje in višje strokovne šole, financira šole ter nadzoruje postopke zaposlovanja ljudi v šolstvu. MŠŠ pri delu pomagajo tri nacionalne institucije oz. zavodi, ki so ustanovljeni za razvoj in svetovanje na področju vzgoje in izobraževanja – Zavod Republike Slovenije za šolstvo (v nadaljevanju ZRSS), Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje (v nadaljevanju CPI), Državni izpitni center (v nadaljevanju RIC) in Andragoški center Slovenije, ki pripravljajo strokovna gradiva, ki služijo kot osnova za odločanje, in nacionalne programe za osnovno, srednje

poklicno in strokovno izobraževanje. Pomagajo tudi pri evalviranju izobraževalnih programov in njihovih elementov in prispevajo k pripravi zaključnih izpitov oz. mature na nacionalni ravni, promovirajo razne izobraževalne programe, spodbujajo razvoj šol, ponujajo strokovne nasvete učiteljem (konference, delavnice) in vpeljujejo projekte, ki so povezani z vzgojo in izobraževanjem. MDD in MŠŠ sta skupaj odgovorna za spremljanje srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, sistem certificiranja nacionalnih poklicnih kvalifikacij in delita si sporazum o izobraževalni politiki s socialnimi partnerji. Ministrstvo za notranje zadeve je odgovorno za usposabljanje policistov, carinikov in uradnikov za kazenske zadeve. Ministrstvo za javno upravo se med drugim ukvarja tudi s poklicnim usposabljanjem in nadaljnjimi izobraževalnimi programi za javne uslužbence. Izobraževanje za vojaško osebje je v pristojnosti Ministrstva za obrambo. Pri obravnavi medresorskega vprašanja, ministrstva usklajujejo svoje delo in dejavnosti. MŠŠ skupaj z Ministrstvom za zdravje upravlja in odloča o zadevah, ki se nanašajo na zdravstveno varstvo mladih in njihovo zdravo prehrano, AIDS, tobak, zlorabo drog in nasilje. Ministrstvo za kulturo sodeluje z MŠŠ v vseh zadevah v zvezi s kulturo in izobraževanjem (npr. razvoj knjižnic, pismenost in bralna kultura, jezikovna vprašanja, itd.). Obe ministrstvi tesno sodelujeta tudi na področjih, ki se nanašajo na zaznavanje kulture med mladimi, in dejavnostih, ki so namenjene izboljšanju dostopnosti kulture otrokom. Lokalne šole in skupnosti imajo zelo omejen vpliv na izobraževalno in finančno strukturo (razporeditev denarja v izobraževalnem sektorju), saj so omejeni z zakonom in državnimi uredbami. Njihov vpliv je omejen na oblikovanje odprtega kurikula⁴ in vzdrževanje šolske posesti.

Centralno upravno telo šole je Svet, ki ga sestavljajo učitelji, predstavniki staršev in ustanovitelja. Glavne naloge Sveta so sprejeti razvojni, letni delovni, izvedbeni in finančni načrt ter zaključno poročilo šole, ki vsebuje izvedbeno poročilo, sprejete odločitve glede dodatnih kurikularnih aktivnosti, disciplinskih težav, pritožb dijakov in osebja ter informacije o imenovanju in razrešitvi ravnatelja šole. Ravnatelji urejajo in skrbijo za izvajanje pedagoških in upravnih procesov v šoli, so njeni pooblaščen predstavniki in skrbijo za implementacijo lastnega letnega delovnega načrta. Ravnatelji planirajo, organizirajo in vodijo delo učiteljskega zbora. Skupaj z MŠŠ odločajo o številu in razporeditvi oz. sestavi zaposlenih na šoli, prostih delovnih mestih, izbirajo med kandidati za zapolnitev prostih delovnih mest in sestavljajo pogodbe o zaposlitvi. Večje izobraževalne ustanove (šolski centri) ponavadi ločijo upravne funkcije od pedagoških, katere vodita ravnatelj in direktor.

⁴ Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega strokovnega izobraževanja (2001) predvidijo odpiranje kurikula, kar pomeni, da je na nacionalni ravni določenega 80% izobraževalnega programa, razliko pa določijo šole v sodelovanju z gospodarskimi združenji oziroma s socialnimi partnerji na ravni posamezne regije. Odpiranje kurikula je tudi podprto v 13. členu Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1, Ur.l. RS, št. 79/2006), kjer je zapisano: »Izobraževalni programi poklicnega in strokovnega izobraževanja se, v skladu z izhodišči za pripravo izobraževalnih programov, oblikujejo tako, da del izobraževalnega programa določijo šole skupaj s socialnimi partnerji (Lenič & Žagar & Hergan, 2010, str. 4).

1.1.3 Financiranje

Šole se financirajo iz državnega in občinskih proračunov, prispevkov gospodarske zbornice, prispevkov delodajalcev (za praktično usposabljanje z delom) in dijakovih pristojbin za posamezne dodatne storitve, kot so šolske ekskurzije, fotokopiranje ipd. (Eurydice Unit Slovenia, 2010, str. 10). Dijaki si lahko v šoli izposodijo učbenike, pri čemer plačajo nizko pristojbino oz. izposojevalnino. Socialno ogroženi učenci so upravičeni do državne subvencije.

Občine morajo priskrbeti večji delež sredstev za investicije, vzdrževanje in dodatne kurikularne aktivnosti, skrbeti morajo za plače uslužbencev v vrtcih, medtem ko denar za plače učiteljev in drugih delavcev v šolah, dodatno investiranje v zgradbe, opremo in operativne stroške priskrbi država. Finance so razporejene v skladu s predpisi (standardi in merili za osebje, opremo in organizacijo), ki jih določi minister za šolstvo skupaj z ustreznimi Strokovnimi sveti in sindikati. Uporabo odobrenih javnih sredstev nadzoruje Računsko sodišče Republike Slovenije, šolska inšpekcija pa nadzoruje primernost in zakonito uporabo donacije, dodeljene posamezni šoli.

1.1.4 Zagotavljanje kakovosti

Po letu 2000 se je povečalo število javnih diskusij glede kakovosti izobraževanja, čemur je sledilo sistematično predstavljanje sistemov za spremljanje in evalviranje rezultatov in uspeha izobraževalnega sistema. Pred letom 1990 so bile evalvacije izobraževanja usmerjene na njegov proces (*process-oriented*) (Eurydice Unit Slovenia, 2010, str. 10). Centralna služba za nadzor je imela dolžnost in moč za nadzor šol, spremljanje predpisov, ki se tičejo izobraževanja, in zbiranje informacij, ki se tičejo kakovosti poučevanja. Med reformo nadzornega sistema in spremembami strategije od procesno usmerjene, v produktno usmerjene (*process-objective-oriented*), je bilo ugotovljeno, da šole potrebujejo manj nadzora in več spodbud (Medveš & Muršak 1992). Naloga šolske inšpekcije je od takrat naprej izključno nadzor zakonske skladnosti delovanja šol in varovanje dijakovih pravic in ne več spremljanje in skrb za kakovost izobraževanja.

Za zunanjo evalvacijo šole in njen razvoj sta odgovorna MŠŠ in Svet za evalvacijo (Eurydice Unit Slovenia, 2010, str. 11). Šole, RIC in CPI tudi sodelujejo v postopkih evalviranja, ki vključujejo različne pristope (npr. pridobivanje informacij z raziskavami, letna analiza rezultatov na koncu obdobja ocenjevanja, zunanja evalvacija dijakov, mednarodne primerjave). Evalvacijo izobraževalnega sistema kot celote usklajuje leta 2001 ustanovljen Svet za kakovost in evalvacijo, ki je posebno posvetovalno telo na MŠŠ. Zaradi doseganja pričakovane kvalitete in zaradi primerljivosti šol v državi, je v izobraževalni sistem vgrajeno načelo zunanjega preverjanja znanja. Na koncu, pa tudi med izobraževanjem, se preverjajo rezultati na podlagi nalog, vprašanj in različnih testov, ki jih pripravljajo skupine

strokovnjakov iz RIC-a. Zunanja evalvacija izobraževalnega sistema vključuje tudi letno analizo rezultatov dijakov na zunanjem ocenjevanju na nacionalni ravni (maturi), analizo nacionalnih rezultatov ter kazalnikov, primerljivih z mednarodnimi raziskovalnimi projekti (PISA, TIMSS, PIRLS, TALIS, SITES, Državljska vzgoja, itd.) in analizo rezultatov temeljnih, razvojnih in aplikativnih raziskovalnih projektov na vseh področjih izobraževanja (CRP), ki jih sofinancira Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije. V zadnjem času se vpeljuje v slovensko šolstvo sistem ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti, ki temelji na samoevalvaciji šol, katera je v pristojnosti ravnatelja.

1.2 Organizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja

V Sloveniji se po končanem obveznem (osnovnošolskem) izobraževanju začne srednješolsko, ki je razdeljeno na splošno (gimnazije), poklicno in strokovno izobraževanje. Srednje šole so lahko specializirane za zagotavljanje ene vrste izobraževanja (npr. splošne gimnazije), lahko pa so organizirane kot šolski center, ki združuje različne vrste srednješolskih programov. Izobraževanje v javnih poklicnih in strokovnih šolah je brezplačno, pri čemer šole lahko zaračunajo pristojbine za posebne storitve (npr. upravni stroški, posebna oprema). Vse šole omogočajo vpis tako moškim kot ženskam.

Glavni cilji srednješolskega izobraževanja so (Eurydice Unit Slovenia, 2008, str. 28):

- zagotoviti vsem prebivalcem možnost za pridobitev ISCED 3 stopnje izobrazbe,
- omogočiti vsem prebivalcem, da pridobijo najvišjo možno raven izobrazbe in hkrati ohraniti visoke standarde znanja,
- povečanje ustvarjalnosti pri čim večjem številu prebivalcev,
- spodbujanje razvoja družbe ter
- omogočanje vključevanja dijakov v evropske integracijske procese.

Cilji poklicnega in strokovnega izobraževanja ter usposabljanja so:

- razvoj ključnih sposobnosti, spretnosti in poklicnih kvalifikacij na mednarodno primerljivi ravni,
- zagotavljanje znanja in spretnosti za zaposlitev,
- ponujanje dodatnega izobraževanja in vseživljenjskega učenja⁵.

Srednje poklicno in strokovno izobraževanje je razdeljeno na obsežna tehnična/poklicna področja, v sklopu katerih je na voljo več vrst tečajev, ki se razlikujejo po trajanju (in številu

⁵ Vseživljenjsko učenje obsega individualni in družbeni razvoj vseh vrst in vseh oblik – formalno: v šolah, organizacijah za poklicno izobraževanje, institucijah terciarnega izobraževanja in izobraževanja odraslih, in neformalno: doma, na delu in v skupnosti. Gre za odprt sistem, v ospredju so standardi znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo vsi, ne glede na starost. Poudarja potrebo po pripravi in motiviranju za učenje otrok v zgodnji mladosti in skozi vse življenje. Prizadevanja so usmerjena v zagotavljanje možnosti za preusposabljanje ali dopolnjevanje znanja za vse, ki ga potrebujejo, odrasle, zaposlene in nezaposlene (OECD, 1996, str. 15).

kreditnih točk - KT⁶), vpisnih pogojev, možnosti za nadaljevanje izobraževanja, stopnjah poklicnih standardov za določen poklic in ravni usposobljenosti (<http://www.cpi.si/izobrazevalni-programi/znacilnosti-izobrazevalnih-programov.aspx#poklicnegateaja>):

- *Nižje poklicno izobraževanje* traja od dve do tri leta (program je ovrednoten s 120 KT) in se zaključi s končnim izpitom. Po zaključku so dijaki usposobljeni za samostojno opravljanje preprostih poklicnih nalog, ki se izvajajo v skladu s standardiziranimi postopki dela in ustreznimi navodili.
- *Poklicni programi* trajajo tri ali štiri leta (ovrednoteni s 180 do 240 KT) in se zaključijo z zaključnim izpitom. Po uspešnem zaključku so dijaki usposobljeni za samostojno delo v poklicih s širokim profilom. Uspešen zaključek izobraževanja s končnim izpitom omogoča kandidatom nadaljevanje izobraževanja v ustreznih tehničnih oz. poklicnih tečajih. Tisti, ki se ne odločijo za nadaljevanje izobraževanja, temveč se zaposlijo, lahko po treh letih delovnih izkušenj pri obrtni ali gospodarski zbornici opravijo mojstrski, delovodski ali poslovodski izpit, s katerim si pridobijo kvalifikacijo tehnika, ki je enaka kvalifikaciji, pridobljeni v srednje strokovnem izobraževanju.
- *Strokovni izobrazevalni programi* trajajo od štiri do pet let (ovrednoteni s 240 do 300 KT) in se zaključijo s poklicno maturo, s katero pridobijo kvalifikacijo tehnika, ki dijakom omogoča, da bodisi vstopijo na trg dela, bodisi nadaljujejo izobraževanje po vertikali v visokošolskem izobraževanju. Dijaki, ki končajo ta program, so usposobljeni za neodvisno izvajanje kompleksnih, nestandardnih, tehnološko bolj zapletenih delovnih procesov in nalog.
- *Kombinirani program poklicno-tehniškega izobraževanja* traja približno dve leti (program +2, ki ima 120 KT) in se zaključi s poklicno maturo. Tak program poklicno usposobljenemu kandidatu omogoča pridobitev tehnične kvalifikacije in s tem dostop do visokošolskega izobraževanja. Značilnosti in cilji izobraževanja so enaki značilnostim in ciljem tehničnega izobraževanja.
- Poleg tega so na voljo tudi *poklicni tečaji*, ki trajajo eno leto, s katerimi si kandidati pridobijo določene poklicne kvalifikacije, ki so v mednarodni primerjavi enakovredni post-sekundarnim ne-terciarnim oblikam poklicnega izobraževanja (ISCED 4).

1.2.1 Vpis

Učenci se lahko vpišejo v srednje šole po uspešnem zaključku osnovne šole. Ocene iz osnovne šole so najpomembnejše merilo za vpis, čeprav lahko šole določijo dodatna merila (posebni preizkusi nadarjenosti) (Eurydice Unit Slovenia, 2010, str. 22-23). Učenci, ki so izpolnili obveznosti obveznega izobraževanja, niso pa uspešno zaključili osnovne šole (ali

⁶ Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1, Ur.l. RS, št. 79/2006) določa kreditno ovrednotenje izobrazevalnih programov. Na splošno je ena kreditna točka enaka 25 uram učenja, vključno z vodenim poukom in individualnim delom (seminarji, projekti, domače naloge, samostojni študij, praktično usposabljanje z delom, priprava na zaključni izpit, itd.). Programske enote (moduli) so ocenjene glede na učne rezultate (sposobnosti) in posamezne delovne obremenitve. Iste programske enote je v različnih učnih okvirih mogoče drugače oceniti.

dokončali izobraževalnega programa za otroke s posebnimi potrebami), se lahko vpišejo v nižje poklicno izobraževanje. MŠŠ upravlja in vodi prijavnice kandidatov in izbirne postopke. Srednje šole lahko omejijo vpis ali povečajo število prostih vpisnih mest potem, ko ugotovijo točno število prijavljenih. MŠŠ v primeru presežka lahko določi dodatne kriterije za vpis, kot na primer znanja in spretnosti učencev, ki so pomembne za uspešno izobraževanje ali uspešno izpolnjevanje delovnih nalog v določenem poklicu.

1.2.2 Organizacija časa, razredov in kraja

Časovno je šolsko leto v Sloveniji organizirano tako, da se začne 1. septembra in konča 31. avgusta (z izjemo nekaj programov poklicnega izobraževanja, katerih šolsko leto se začne 1. marca in konča 28. februarja) (Eurydice Unit Slovenia, 2010, str. 23). Poletne počitnice potekajo v juliju in avgustu in trajajo od 9-10 tednov. Dijaki imajo tudi jesenske, božično-novoletne, zimske in prvomajske počitnice, pouka prosti dnevi so tudi državni prazniki. Šole zagotavljajo izobraževanje od ponedeljka do petka, šolski dan se večinoma začne ob 08:00 uri. Razdelitev šolskih dni, pouka prostih dni in šolskih počitnic naredi minister za šolstvo, ki za vsako šolsko leto izda šolski koledar. Trajanje in organizacija izobraževanja sta podobna v vseh izobraževalnih programih iste vrste. Najdaljše trajanje izobraževalnega programa je 42 tednov v posameznem šolskem letu, z največ 36 šolskimi urami (45 minut) pouka na teden. Praktično usposabljanje z delom poteka na delovnem mestu pri delodajalcu ali v medpodjetniških centrih, ki izvajajo usposabljanja na delovnem mestu za več podjetij. Šole, ki izvajajo izobraževalne programe s področja kmetijstva, lahko zagotovijo dijakom opravljanje praktičnega usposabljanja z delom na šolskem posestvu.

1.2.3 Kurikul

Programe srednješolskega izobraževanja pripravijo strokovnjaki s področja izobraževanja, ZRSS, CPI, MŠŠ, MDD ter šole v povezavi s socialnimi partnerji. Sprejeti jih mora Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje in nato jih lahko MŠŠ potrdi in objavi. Program običajno vsebuje naslednje elemente (Eurydice Unit Slovenia, 2010, str. 24):

- ime izobraževalnega programa,
- cilje,
- trajanje programa,
- obvezne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja,
- specifična znanja in veščine, ki jih morajo imeti učitelji za poučevanje posameznih predmetov,
- vpisne pogoje,
- merila za izbiro kandidatov v primeru omejitve vpisa,
- zahteve za napredovanje in dokončanje programa in
- kurikularne dokumente, ki vključujejo:
 - urnik,

- predmete oz. module in
- kataloge znanj za posamezne predmete oz. module.

Poklicne standarde, ki služijo kot podlaga za izobraževalne programe in temeljijo na predlogu Strokovnega sveta za poklicno in strokovno izobraževanje, sprejme minister za delo. Poklicni standard je povezovalni člen sistema poklicnega izobraževanja in sistema certificiranja nacionalnih poklicnih kvalifikacij. Je dokument, ki vsebuje ime in kodo poklica, raven zahtevnosti, poklicne kompetence in opis poklicnega standarda, ki vsebuje: področja dela, ključna dela, znanje in spretnosti (<http://www.cpi.si/poklicni-standardi.aspx>). S končanjem določenega poklicnega ali strokovnega izobraževalnega programa dijak pridobi eno ali več poklicnih kvalifikacij. Če programi temeljijo na večjem številu poklicnih standardov, so razdeljeni na več modulov. Dijaki, ki uspešno opravijo en sam modul, vendar ne dokončajo izobraževanja in s tem ne morejo pridobiti formalne stopnje izobrazbe, lahko pridobijo certifikat o nacionalni poklicni kvalifikaciji. Slednji jim omogoča opravljanje določenih delovnih nalog ali določenega dela v poklicu.

Obvezni del kurikulumov srednjih strokovnih šol zajema približno 50% splošnih predmetov. Cilji in splošne vsebine v nižjih letnikih so enaki v vseh kurikuli, v poznejših letih pa imajo dijaki na voljo izbirne predmete, ki omogočajo poklicno orientacijo in specializacijo na posameznem področju. Dijaki večinoma v zadnjem letniku opravijo praktično usposabljanje z delom. Program v prvih dveh letih poudarja razvoj motivacije in prenosljivih praktičnih spretnosti. Praktični pouk v višjih letnikih je načrtovan kot timsko delo, da v dijakih spodbuja podjetniški duh, samostojnost in timsko delo. V prihodnosti, ko bo tak način v celoti implementiran, bo omogočil višjo stopnjo mobilnosti dijakov med programi, pre-kvalifikacije in racionalizacijo izobraževanja.

Kurikuli v poklicnih programih so prilagojeni glede na različna poklicna področja. Zaradi sprememb, ki izhajajo iz razvoja industrije in poslovanja, se učne vsebine stalno posodablajo. Skupna značilnost različnih kurikulumov je, da so notranje meje odstranjene, medtem ko se nova področja specializacije vedno pojavljajo. Glavne značilnosti kurikulumov v srednjih poklicnih šolah so: odprtost (odprti kurikulum), integracija ključnih kompetenc, spodbujanje vseživljenjskega učenja, enostavne sheme mobilnosti za dijake (lahko prehajajo med različnimi izobraževalnimi programi in šolami) in implementacija sistema kreditnih točk. Odprti kurikulum je novost v izobraževalnih programih in je namenjen hitremu odzivanju na potrebe delodajalcev in novostim v stroki ter omogoča dijakom izvajanje njim bolj prilagojenega izobraževanja. Določi ga šola v sodelovanju z delodajalci in drugimi zainteresiranimi iz lokalnega okolja ter ga objavi.

1.2.4 Ocenjevanje, napredovanje in certificiranje

Glavni cilj ocenjevanja znanja med šolskim letom je spodbujanje učenja tako, da lahko učenci postopoma dosežejo standarde znanja (Eurydice Unit Slovenia, 2010, str. 27-28). MŠŠ izda

pravila, ki opredeljujejo različne oblike vrednotenja in ocenjevanja znanja. Vrednotenje znanja izvaja učitelj posameznega predmeta, ki dijakom na koncu šolskega leta tudi podeli končno oceno. Ocenjuje se s številčnimi in opisnimi ocenami. Lestvica številčnih ocen poteka od 2 do 5, pri čemer pomeni 2 zadovoljivo/zadostno, 3 dobro, 4 prav dobro in 5 odlično. Številčno oceno 1 (negativno) pa je nadomestila opisna ocena NMS, ki pomeni, da dijak ni dosegel minimalnega standarda. Druge dejavnosti (obšolske dejavnosti, obvezne izbirne vsebine, terensko delo, itd.) se ocenjujejo z opisno oceno: »opravil« ali »ni opravil«. Dijak napreduje v naslednji letnik, če prejme pozitivno oceno pri vseh predmetih do konca šolskega leta in če izpolni vse obveznosti po programu. Z odobritvijo učiteljskega zbora v poklicnih ali strokovnih šolah, lahko dijak napreduje v višji letnik, kljub neopravljenim obveznostim; za te dijake se pripravi osebni izobraževalni načrt (OIN)⁷. Če dijak uspešno ne opravi treh ali manj predmetov, lahko opravlja popravni izpit. Dijaki z več kot tremi negativno ocenjenimi predmeti lahko letnik ponavljajo, vendar to lahko naredijo samo enkrat v celotnem trajanju izobraževalnega programa. Izjema so dijaki s posebnimi potrebami, socialnimi ali zdravstvenimi težavami, ki lahko letnik večkrat ponavljajo.

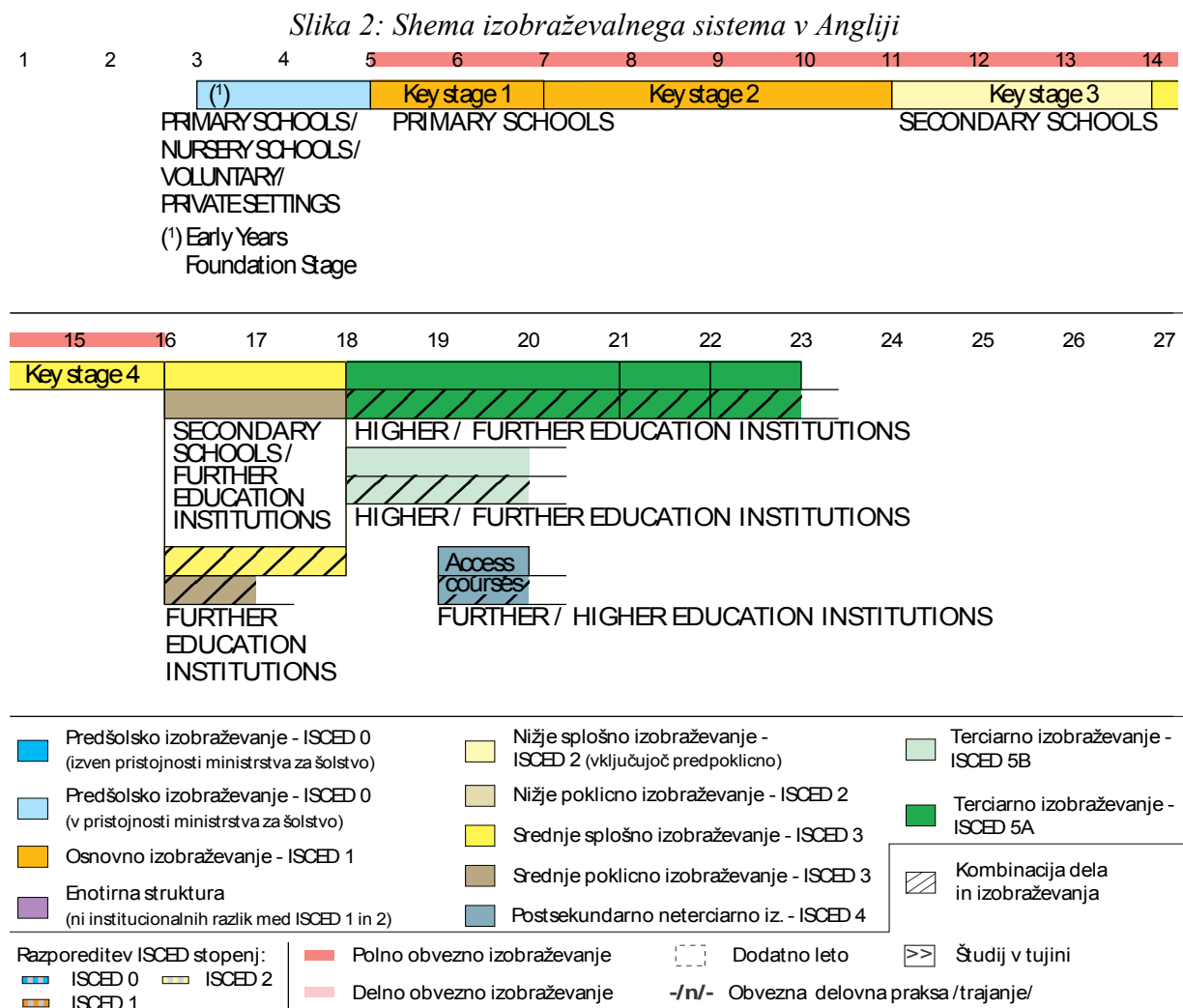
Ob koncu vsakega šolskega leta dijaki prejmejo potrdilo o uspehu oz. spričevalo, ki vsebuje ocene dosežene pri posameznih predmetih in oceno splošnega uspeha (zadosten, dober, prav dober ali odličen). Modularna struktura programov strokovnega in poklicnega izobraževanja omogoča dijakom pridobitev poklicne kvalifikacije, v skladu z njihovimi interesi in talenti, pri čemer ni nujno, da dokončajo izobraževalni program. Dijaki lahko zaključijo izobraževanje v daljšem časovnem obdobju (kot predvideno) z dokončanjem posameznih modulov. Vsak opravljen modul jim poda priznanje delne kvalifikacije, ki jim omogoči konkurirati na trgu dela, za posamezno delovno mesto.

Po uspešnem zaključku programa dijaki srednjega strokovnega izobraževanja opravljajo poklicno maturo (izpit, ki je deloma na državni in deloma na šolski ravni). Priprava in organizacija poklicne mature je v pristojnosti RIC-a, državne maturitetne komisije za poklicno maturo in šolskih maturitetnih komisij. Dijaki srednjega poklicnega izobraževanja po uspešnem zaključku programa opravljajo zaključni izpit, ki poteka samo na ravni šole. Kandidati lahko opravljajo zaključni izpit največ trikrat v enem šolskem letu. Po končanem izobraževanju in po uspešno opravljenem zaključnem izpitu ali poklicni maturi, dijaki pridobijo kvalifikacijo, ki je enaka kot ime izobraževalnega programa. Dijaki, ki zapustijo šolo pred zaključkom programa, prejmejo podrobno potrdilo o njihovem pridobljenem znanju in kompetencah, ki ga potrebujejo za sodelovanje v sistemu nacionalnih poklicnih kvalifikacij.

⁷ OIN je dijakov specifični program ali strategija izobraževanja ali učenja, ki temelji na njegovih šibkih in močnih področjih (Klarič & Žagar & Slivar, 2010, str. 4).

2 PREDSTAVITEV SISTEMA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA V ANGLIJI

Tekst se bo osredotočil na sistem v Angliji (anglosaški tip), ki je prevladujoč v Združenem kraljestvu, saj so si sistemi v Walesu, Severni Irski in Angliji v svojem bistvu zelo podobni. Za ta tip je značilno, da prevladuje splošno izobraževanje, poklicno izobraževanje pa večinoma organizirajo delodajalci v sistemu vajeništva. Sistem ima tudi veliko izbirnost programov, je fleksibilen, decentraliziran in naravnian na dosežke (pomembna je poklicna kvalifikacija in ne pot, kako si do nje prišel). Struktura angleškega sistema izobraževanja je prikazana na Sliki 2:

Vir: Structures of Education and Training Systems in Europe – United Kingdom/England (2009/10 ed.), str. 7.

Glavne značilnosti:

- ISCED 0 pokriva predšolsko vzgojo (otroci stari do 5 let).
- ISCED 1 zajema splošno osnovnošolsko izobraževanje, ki se deli na dve fazi: ključno fazo 1 (starost 5 do 7 let) in ključno fazo 2 (starost 7 do 11 let).

- ISCED 2 zajema srednješolsko izobraževanje (otroci stari od 11 do 14 let). V tej fazi (znani kot ključna faza 3) se otroci izobražujejo po splošnem programu izobraževanja, ki je določen v nacionalnem kurikulumu.
- ISCED 3 zajema srednješolsko izobraževanje za dijake, stare od 14 do 16 let. Ta faza je znana kot ključna faza 4 (in običajno poteka v isti šoli kot ključna faza 3), kjer dijaki izberejo smeri v programu in si tako pridobijo nacionalne poklicne kvalifikacije, ki so lahko iz poklicnih ali splošnih predmetov. S tem se konča obvezno šolanje.
- ISCED 3 zajema tudi višjo raven izobraževanja (nadaljnje izobraževanje), ki običajno traja dve leti (v starosti od 16 do 18 let). Dijaki so na tej stopnji ocenjeni tudi na nacionalni ravni (podobno maturi) in lahko izbirajo med splošnim (akademske) in poklicnim izobraževanjem ali kombinacijo obeh.
- ISCED 4 programe izvajajo visoke šole in so prilagojeni za izobraževanje odraslih.
- ISCED 5 in 6 obsega visokošolske izobraževalne programe in vključuje dodiplomski, magistrski ter doktorski študij, kot tudi krajše poklicno usmerjene programe.

2.1 Splošne značilnosti

Zaradi primerljivosti sem predstavitev šolskih sistemov v drugih državah oblikovala enako kot v prejšnjem poglavju. Zato bom tudi tu predstavila načela in zakonodajo, vladne organizacije za šolstvo, način financiranja izobraževanja in način zagotavljanja kakovosti.

2.1.1 Načela in zakonodaja

Delo vlade vključuje zvišanje izobrazbenih standardov, zmanjšanje učinka socialne izključenosti in odpiranje možnosti za vseživljenjsko učenje (Eurydice UKNBE & CEDEFOP UKNBE, 2003, str. 9). Določba o izobraževanju temelji na načelu, da morajo vsi otroci stari od 5 do 16 let prejeti učinkovito redno šolanje, primerno njihovi starosti, sposobnostim ter katerikoli posebnim izobraževalnim potrebam, ne glede na spol. Izobraževanje je za otroke stare do 19 let brezplačno, šole, ki izvajajo nadaljnje izobraževanje pa lahko zaračunavajo pristojbine.

Zakonsko je izobraževanje urejeno z več zakoni. Zakon o izobraževanju (*Education Reform Act 1988*) je leta 1988 uvedel nacionalni kurikulum za šole in določil visoko raven finančne avtonomije šol. Zakon o nadaljnjem in visokem šolstvu iz leta 1992 je odpravil razlikovanje med univerzami in politehničnimi šolami, določil nov Svet za financiranje in šolam, ki izvajajo nadaljnje izobraževanje, podelil popolno avtonomijo (do takrat so jih upravljale lokalne oblasti). Velik del različnih zakonov in aktov, ki so urejali izobraževanje, je od leta 1996 zajetih v enem Zakonu o izobraževanju, brez spreminjanja njihovega učinka. Zakon o poučevanju in visokem šolstvu iz leta 1998 je uvedel nove določbe v zvezi z usposabljanjem učiteljev, šolninami, donacijami in posojili. Zakon o učenju in spretnostih iz leta 2000 je preoblikoval organizacije, ki so odgovorne za upravljanje nadaljnjega izobraževanja. Zakon o

izobraževanju iz leta 2002 vključuje ukrepe za povečanje fleksibilnosti šol in se nanašajo na kurikulum, kadre in upravljanje. Z Zakonom o pripravništvu, spretnostih, otrocih in učenju (*Apprenticeships, Skills, Children and Learning Act 2009*), sprejetim novembra 2009, se je uradno ustanovila Agencija za razvoj kvalifikacij in kurikula (*Qualifications and curriculum development agency – QCDA*), ki je odgovorna za razvoj predšolskih, osnovnošolskih in srednješolskih kurikulumov, izboljšanje in zagotavljanje izvajanja nacionalnega kurikula in preverjanja znanja na nacionalni ravni ter pregledovanje in (pre)oblikovanje poklicnih kvalifikacij.⁸ Z zakonom se je ustanovil tudi Urad za kvalifikacije in preverjanje znanja (*Office of the qualifications and examinations regulator – Ofqual*), kot nov neodvisen regulator kvalifikacij in zaključnih izpitov. Njegova ključna naloga je zagotavljanje, da imajo organizacije, ki podeljujejo kvalifikacije, dobro vzpostavljene sisteme in da odgovarjajo za svoje delo in poklicne standarde, da spremljajo zaključne izpite na državni ravni in poročajo o rezultatih, da imajo vsi kandidati omogočen dostop do rezultatov in da je kakovost ocenjevanja visoka.

2.1.2 Porazdelitev odgovornosti in vladne organizacije za šolstvo

Izobraževanje se upravlja na nacionalni in lokalni ravni. Izobraževalni sistem je značilno decentralizirane narave (Higginson, 2010, str. 8). Odgovornost za različne vidike podajanja oz. izvajanja izobraževanja je porazdeljena med centralno vlado, lokalnimi oblastmi, cerkvijo in drugimi prostovoljnimi organi, šolami in učitelji.

Anglija ima zelo veliko število ljudi, ki so zapustili šolanje brez vsake kvalifikacije in so malo usposabljeni za zaposlitev, zato vlada spodbuja dijake, da ostanejo v šoli po 16 letu in povečuje poudarek na poklicnem izobraževanju po obveznem šolanju z (Lloyd et al., 2007, str. 58-60):

- večanjem števila vpisnih mest v visoko šolstvo in nadaljnje izobraževanje,
- spodbujanjem delodajalcev s finančnimi in drugimi spodbudami za njihove zaposlene, ki bi se želeli usposablјati,
- poudarjanjem vseživljenjskega učenja in poklicnega razvoja, za katerega se odloči posameznik sam in ga tudi sam financira,
- razvojem strukturiranega vajeniškega sistema v podjetjih za tiste, ki zapuščajo šolo,
- razvojem novih oblik učenja,
- razvojem nacionalnih poklicnih kvalifikacij, ki temeljijo na kompetencah.

Poudarek je bil tudi na modularizaciji programov, saj naj bi s tem izboljšali fleksibilnost in prehodnost med programi.

Na nacionalni ravni je Ministrstvo za otroke, šolo in družino (*Department for children, schools and families – DCSF*) v celoti odgovorno za centralno upravljanje izobraževanja in

⁸ Apprenticeships, Skills, Children and Learning Act 2009 [URL: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2009/ukpga_20090022_en_1].

sorodnih storitev, razen nadaljnega neobveznega in visokošolskega izobraževanja, ki spadata pod pristojnost Ministrstva za gospodarstvo, inovacije in spretnosti (*Department for business, innovation and skills – BIS*) (Higginson, 2010, str. 8). Dolžnosti DCSF zajemajo načrtovanje in spremljanje izobraževanja v šolah, svetovanje ministru glede izobraževalnih politik, oblikovanje zakonodaje tako, da je izobraževalni sistem čim bolj učinkovit, ter dodeljevanje, spremljanje in obračunavanje sredstev. Urad za standarde v izobraževanju, oskrbo otrok in spretnosti (*Office for standards in education, children's services and skills – Ofsted*)⁹ obvešča DCSF o kakovosti izobraževanja in oskrbi otrok v šolah. Poleg Ofsted-a obstaja vrsta drugih nevladnih institucij, ki delujejo v skladu smernic, določenih s strani DCSF in so podrobneje predstavljene v Prilogi 1.

Anglija, Wales in Severna Irsko imajo skupni sistem preverjanja znanja na nacionalni ravni, ki ponavadi poteka v starosti med 16 in 18 let (ISCED 3). Izvajajo ga neodvisne, z zakonom urejene organizacije¹⁰, katerih vloga vključuje razvijanje kvalifikacij, ocenjevanje in zagotavljanje kakovosti kvalifikacij, dodeljevanje kvalifikacij ter zagotavljanje storitev za šole, ki izvajajo izobraževalne programe za pridobitev kvalifikacij (Higginson, 2010, str. 9).

Vodenje in upravljanje izobraževanja se ponavadi ne izvršuje na regionalni ravni (prav tam, str 9). Vseeno pa obstaja 9 vladnih služb za regije, ki so odgovorne za upravljanje in zagotavljanje izvajanja nekaterih vladnih načrtov in programov na področju izobraževanja in usposabljanja. Vladne službe delujejo kot omrežje, katerega namen je povezati centralno vlado z lokalnimi ljudmi in organizacijami, krepiti nacionalno politiko z upoštevanjem različnih potreb posamezne regije, vključevati regionalne strategije ter zagotoviti učinkovito izvajanje vladnih programov na regionalni in lokalni ravni.

Lokalne oblasti so dolžne zagotoviti primarno in obvezno srednješolsko izobraževanje otrokom starim od 5 do 16 let. Odgovorne so tudi za vpis v šole, finančno upravljanje, spodbujanje visokih standardov in izpolnjevanje potenciala pri otrocih, kadre in njihov strokovni razvoj, zagotavljanje rednega obiskovanja šole, posebne izobraževalne potrebe, obravnavanje pritožb, šolsko prehrano, subvencije in nadomestila ter prevoz v šolo. Obseg nadzora lokalnih oblasti nad izobraževalnim sistemom se je zmanjšal v zadnjih desetletjih. Po uvedbi lokalnega upravljanja šol z Zakonom o izobraževanju (*Education Reform Act 1988*), sprejetim leta 1988, se je večina upravnih in vodstvenih funkcij prenesla na upravne organe šol, ki izvajajo obvezno izobraževanje, ki so sedaj odgovorni za vse glavne odločitve o šoli in njeni prihodnosti. Upravni organ šole tudi odloči splošno usmeritev šole in njen kurikulum, ki mora biti v skladu z zahtevami nacionalnega kurikula. Prav tako odloča o razporeditvi sredstev v proračunu, določi število in sestavo zaposlenih in je odgovorno za izbiro ravnatelja in drugih članov vodstva šole. Od septembra 2007 imajo upravni organi dolžnost, da

⁹ Ofsted je nevladna organizacija. Za podrobnejše informacije glej www.ofsted.gov.uk.

¹⁰ Tri glavne organizacije, ki podeljujejo kvalifikacije v Angliji, so: Assessment and qualification alliance (AQA), Edexcel in OCR (Oxford, Cambridge and RSA examinations). Te organizacije ponujajo isti tip tako splošnih kot poklicnih kvalifikacij, šole pa same izberejo izpitne specifikacije od katerega koli od petih ponudnikov po vsej Angliji, Walesu in Severni Irski.

spodbujajo povezanost skupnosti. Šole za nadaljnje izobraževanje so javne družbe in so zato določene z zakonom o gospodarskih družbah (njihova notranja organizacijska struktura ni zakonsko določena). Vsaka ima upravni organ, ki ima podobno vlogo kot upravni odbor v podjetju. Njegove glavne naloge so določitev strateške usmeritve, poslanstva in vrste izobraževalnih programov ter spremljanje in vrednotenje učinkovitosti.

Vse šole imajo ravnatelja, ki je odgovoren za notranjo organizacijo, upravljanje in nadzor nad šolo. Ravnatelji imajo tudi veliko poklicnih dolžnosti, vključno z oblikovanjem ciljev in vizije šole, imenovanjem in upravljanjem osebja, ocenjevanjem standardov poučevanja na šoli, določanjem in izvajanjem kurikula, pregledovanjem storilnosti osebja, zagotavljanjem, da se uspeh učencev spremlja in zapisuje, zagotavljanjem sprejemljivih standardov vedenja učencev in uveljavljanjem dobrih odnosov med šolo in starši. Ravnatelj je neposredno odgovoren upravnemu organu za delovanje institucije, tako v smislu akademskih kot finančnih zadev.

2.1.3 Financiranje

Vlada preko DCSF in BIS zagotavlja finančna sredstva za **šole, ki izvajajo obvezno izobraževanje**, za različne nevladne organizacije, za Svet za učenje in spretnosti, za Svet za financiranje visokega šolstva (*Higher Education Funding Council for England – HEFCE*) in za lokalne oblasti (Higginson, 2010, str. 12). Lokalne oblasti prejmejo del sredstev s strani države (nepovratna finančna sredstva) in del iz drugih virov, ki jih potem razdelijo med srednje šole na njihovem območju. Namenski šolski sklad financira šole za obdobja treh let za plače zaposlenih, knjige in opremo. Znesek, ki ga nameni posamezni šoli se izračuna na podlagi predvidenega števila učencev, predvidenega odobrenega proračuna šole (odobri ga lokalna oblast) in predvidenega proračuna lokalne oblasti. Obstajajo še različni drugi dodatni dejavniki ali merila, ki se lahko upoštevajo, vendar se razlikujejo od ene lokalne oblasti do druge (npr. število otrok s posebnimi potrebami, število učencev, katerih angleščina ni materni jezik). Vlada tudi oskrbuje šole z nepovratnimi sredstvi iz sklada za standarde, ki jih morajo porabiti za določen namen (za razvoj in izboljšanje dnevnega reda in individualnega učenja). Med drugim je namen financiranja srednjih šol tudi za nakup novih ali vzdrževanje starih osnovnih sredstev, kot so zgradbe, stroji ali večja oprema.

Svet za učenje in spretnosti je v letu 2008 uvedel nove modele financiranja za vse izobraževalne programe in usposabljanja, ki jih izvajajo **šole nadaljnjega izobraževanja**. To pomeni, da se sedaj ločeno financirajo šole, ki ponujajo nadaljnje izobraževanje dijakom starim od 16 do 18 let, šole za izobraževanje odraslih in programe vajeništva na delovnem mestu. Višina finančnih sredstev za posamezno šolo se izračuna po formuli, ki vključuje standardno število dijakov, dejavnike šole¹¹ in različne dejavnike, ki vplivajo na učenje. Izobraževanje je brezplačno za 16 do 18-letnike, medtem ko za odrasle ni.

¹¹ Ti dejavniki so:

- vrste poklicnih kvalifikacij oz. izobraževalnega programa, ki ga šola ponuja, pri čemer ima vsaka kvalifikacija oz. program določen svoj ponder,

2.1.4 Zagotavljanje kakovosti

Pri zagotavljanju kakovosti igrajo pomembno vlogo poleg zunanje evalvacije tudi objave poročil o delovanju šol, druge informacije o posameznih institucijah in splošni vidiki izobraževalnega sistema (Higginson, 2010, str. 14). Samoevalvacija šol je tudi vse bolj pomemben del kakovosti izobraževalnega procesa in ključni vložek za zunanjo evalvacijo.

Kot že omenjeno v točki 2.1.2, Ofsted obvešča DCSF o kakovosti izobraževanja in oskrbi otrok v šolah. Marca 2009 je Ofsted objavil skupni okvir za nadzor in ureditev, ki je začel veljati septembra 2009 (Higginson, 2010, str. 15). Okvir določa načela in splošno prakso, ki so osnova za vse inšpekcijske preglede, njegov cilj pa je zagotoviti doslednost in skladnost pri teh pregledih. Splošen evalvacijski načrt je eden od ključnih elementov evalvacije in predstavlja osnovo za vse Ofsted-ove preglede. Določa strukturo inšpekcijskih pregledov in določa področja ocenjevanja. Inšpekcija oceni šole z ocenami na štiri-stopenjski lestvici: zelo dobro, dobro, zadovoljivo in neustrezno.

Ko šola opravi samoevalvacijo, mora predložiti dokaze inšpekcijski službi o njenem opravljanju, ki nato služijo kot osnova za opredeljevanje usmeritev za inšpekcijski pregled oz. zunanjo evalvacijo ter ureditev in načrtovanje inšpekcijskih dejavnosti. Eno glavnih načel Ofsted-ovih pregledov je »sorazmernost«, kar pomeni, da je obseg evalviranja določene šole potrebno prilagoditi glede na rezultat zadnje evalvacije; če je bila šola ocenjena z oceno zelo dobro ali dobro, bo nadzorovana manj pogosto, in obratno.

Podatki o uspešnosti dijakov na nacionalnem ocenjevanju in kvalifikacijah so objavljeni na nacionalni ravni, namenjeni so lokalnim oblastem in institucijam, da usmerijo svojo pozornost na področja, kjer so potrebni ukrepi, kakor tudi dijakom, da odločijo o svoji prihodnosti, in njihovim staršem. Ogrodje za odličnost je nov pristop k upravljanju in izboljšanju kakovosti v šolah, ki ponujajo nadaljnje izobraževanje, katero je sestavljeno iz niza kazalnikov uspešnosti, ki pokrivajo uspešnost, vidik/želje dijakov in delodajalcev ter finance (Higginson, 2010, str. 17). Pilotsko poteka v šolskem letu 2009/10, popolno izveden bo potekal od septembra 2010. Poleg tega Anglija, tako kot Slovenija, sodeluje v raznih mednarodnih raziskavah (PISA, TIMSS, PIRLS, IEA).

2.2 Organizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja

Srednješolsko izobraževanje in nadaljnje izobraževanje je opredeljeno v Zakonu o izobraževanju iz leta 1996 (*Education Act 1996*). Sekundarno izobraževanje je opredeljeno kot izobraževanje, namenjeno mladim, starim 11 do 19 let, ki poteka v šoli. Nadaljnje

-
- dodatni stroški, ki jih ima šola za izobraževanje dijakov s posebnimi potrebami,
 - razvitost območja v katerem je šola (npr. v Londonu in na JV Anglije je življenje dražje oz. so cene višje kot drugod).

izobraževanje je opredeljeno kot izobraževanje za ljudi, ki presegajo starost obveznega šolanja (16) in ne poteka v šoli, temveč v FE kolidžih (*Further education colleges – FE colleges*). Srednje poklicno in strokovno izobraževanje poteka v ključni fazi 4, zato se ne bom osredotočala na celotno sekundarno izobraževanje, temveč samo na ta del (dijaki stari od 14 do 19 let), ki je trenutno v središču reform in reorganizacije. Namen reform je ustvariti prožno ogrodje kvalifikacij, ki določa izbiro med potmi, ki vodijo do različnih učnih preferenc. Še posebej si prizadevajo za okrepitev »ponudbe poklicnega izobraževanja« in spodbujanje mladih, da se odločijo za nadaljnje izobraževanje (zdaj se jih okoli 35%). V Veliki Britaniji ena tretjina odraslih nima ustreznega spričevala o zaključeni osnovnošolski izobrazbi, skoraj polovica odraslih (17 milijonov) ima težave z uporabo števil in 15% (5 milijonov) je funkcionalno nepismenih. Izboljšanje izobraževanja ne bo zadostovalo, da bi rešili te težave, saj je 70% vse delovne sile, ki bo prišla na trg dela leta 2020, že zaključilo obvezno izobraževanje (Lloyd et al., 2007, str. 57).

Nekatere srednje šole izvajajo samo obvezno srednješolsko izobraževanje, veliko srednjih šol pa izvaja tudi nadaljnje izobraževanje. Programi nadaljnjega izobraževanja ponavadi trajajo dve leti, vendar jih nekateri dijaki zaključijo v treh. FE kolidži se razlikujejo glede na velikost, poslanstvo, izobraževalne programe in zgodovino. Poznamo (Higginson, 2010, str. 31):

- *splošne FE kolidže*, ki večinoma izvajajo poklicne tečaje, hkrati pa ponujajo splošne tečaje,
- *specialistične FE kolidže*, ki izvajajo tečaje na posebnem področju kurikula, kot je umetnost, ali na poklicnem področju, kot je kmetijstvo,
- *najvišje FE kolidže (sixth-form)*, ki izvajajo srednje poklicno in splošno izobraževanje za dijake, stare od 16 do 19 let, ki za razliko od poklicnih srednjih šol ponujajo širšo izbiro med splošnimi in poklicnimi izobraževalnimi programi.

Namen javnega izobraževanja, vključno z nadaljnjim izobraževanjem, je prispevati k duhovnemu, moralnemu, duševnemu in fizičnemu razvoju skupnosti oz. regije, hkrati pa pripraviti učence za odraslo in poklicno življenje ter zagotavljati usposobljeno delovno silo, ki ustreza potrebam gospodarstva. FE kolidži so avtonomne institucije in imajo pravni status, podoben tistemu v javnih podjetjih, njihov Upravni organ je odgovoren za vse odločitve, ki vplivajo na institucijo. Izobraževanje je brezplačno za učence stare do 19 let.

2.2.1 Vpis

Večina učencev preide iz osnovne v **obvezno srednjo šolo** pri 11 letih. Vpisne pogoje, ki morajo biti skladni z Zakonikom o vpisu, določijo, opišejo in razložijo lokalne oblasti ali upravni organ šole (odvisno od ureditve). Večina javnih splošnih srednjih šol je neselektivnih, kar pomeni, da ne sprejemajo učencev na podlagi njihovih sposobnosti, temveč na primer na podlagi kraja bivanja (bližina šole), ali ima kandidat že koga od sorodnikov v šoli (brata, sestro) ipd. Specialistične šole in akademije se lahko odločijo, da dajo prednost do 10%

dijakom na podlagi njihovih sposobnosti za specialistični predmet, vendar se za to odloči malo šol. Dijaki morajo vložiti prošnjo za vpis za **nadaljevanje izobraževanja** v specifičnem programu, tudi če le-ta poteka na isti šoli, kot obvezni del srednjega izobraževanja. Šole same določijo svoje vpisne pogoje, vendar pogosto za vpis na A-raven zahtevajo najmanj pet opravljenih GCSE predmetov z »dobro oceno«¹², včasih tudi točno določenih predmetov, na katerih bo poudarek v izbranem izobraževalnem programu na A-ravni. Dijaki se lahko vpišejo na katerokoli šolo, ki izvaja nadaljnje izobraževanje. FE kolidži postavijo pogoje za vpis glede na izobraževalni program (Higginson, 2010, str. 31-32).

2.2.2 Organizacija časa, razredov in kraja

V šolah, ki izvajajo **obvezno izobraževanje**, na splošno traja šolsko leto od začetka septembra do druge polovice julija (190 dni) in je razdeljeno na tri semestre, vmes pa vključuje daljše poletne počitnice v juliju in avgustu, krajše dvotedenske počitnice za božič in veliko noč ter enotedenske med semestri. Organizacija šolskega leta je v veliki meri enaka kot v osnovnih šolah, vendar pa je zakonsko določen minimalni tedenski učni čas višji.¹³ Šola sama organizira velikost¹⁴ in sestavo razreda, na splošno pa so v razredih otroci enake starosti. Dijake se lahko razdeli v skupine po enakih sposobnostih (*streaming*), različnih sposobnostih ali enakih sposobnostih pri določenih predmetih (*setting*). Večina šol uporablja *setting* pri predmetih kot so matematika in jeziki, drugače pa pouk poteka v razredih z dijaki z različnimi sposobnostmi. Šole za **nadaljnje izobraževanje** imajo enak šolski koledar, kot srednja šola, katere del so. Dijake poučujejo učitelji, ki so strokovnjaki na svojem področju, pouk ponavadi poteka v manjših skupinah kot v obveznem delu srednješolskega izobraževanja. Ni zakonsko določenega minimalnega števila ur pouka na teden, niti števila dijakov v razredu. Šolsko leto v FE kolidžih traja od 1. septembra do 31. avgusta naslednjega leta, ki je razdeljeno v 3 semestre z božičnimi, velikonočnimi in poletnimi počitnicami. Obstajajo pa velike razlike med šolami in izobraževalnimi programi; nekatere izvajajo pouk skozi vse leto, tudi med tradicionalnimi prazniki. Za razliko od šol, imajo ustanove za nadaljnje izobraževanje tri učne lekcije na dan: zjutraj, popoldne in zvečer. Na splošno so odprte od 9:00 do 21:00 ure. Trajanje programov se med seboj razlikuje, prav tako tudi način študija, ki je lahko redni, izredni, s prostimi dnevi ali blok sproščanjem (Higginson, 2010, str. 32).

2.2.3 Kurikul

Državni organi, ki so odgovorni za kurikul na ravni sekundarnega izobraževanja, kurikularni okvir in spremljanje šol, ki izvajajo obširen in uravnotežen izobraževalni program in izdelavo urnika, so DCSF in QCDA. Kurikul **obveznega srednjega izobraževanja** je razdeljen na

¹² Za bolj podrobno razlago glej poglavje 2.2.4 Ocenjevanje, napredovanje in certificiranje ter Prilogo 2.

¹³ Teden ima minimalno 24 ur pouka v programih v ključni fazi 3 in 25 ur v programih v ključni fazi 4, vendar ima veliko šol v programih več ur na teden.

¹⁴ Ni zakonskega predpisa, ki bi omejeval maksimalno število dijakov v razredu.

ključno fazo 3 in ključno fazo 4. Na ključni fazi 3 obvezni del kurikula zajema osnovne predmete in temeljne teme. Na ključni fazi 4 je v kurikulu manj obveznih predmetov. Obstajajo še 4 kurikularna področja in sicer umetnost, oblikovanje in tehnologija, humanistika ter moderni tuji jeziki, šole pa morajo zagotoviti izvajanje vsaj enega predmeta z vsakega področja. Obstaja več obveznih predmetov zunaj kurikularnega okvira, na primer v ključnih fazah 3 in 4 je versko izobraževanje obvezno, prav tako spolna vzgoja, čeprav imajo starši pravico, da svoje otroke izpišejo iz teh lekcij, če to želijo, hkrati pa nimajo pravice da svoje otroke izpišejo iz predmetov znanosti, ki pokrivajo različne vidike človeške biologije in razmnoževanja. Ravno tako je izobraževanje o drogah, alkoholu in tobaku ter karierno izobraževanje del kurikula v ključnih fazah 3 in 4. Šole, ki izvajajo **nadaljnje izobraževanje**, in FE kolidži nimajo državno določenega kurikula, niti obveznih predmetov. Dijaki izberejo izmed mnogih izobraževalnih programov tistega, ki ga izvaja šola ali kolidž, odvisno od poklicne kvalifikacije, ki jo želijo (Higginson, 2010, str. 33-34).

2.2.4 Ocenjevanje, napredovanje in certificiranje

Do leta 2013 namerava vlada ustvariti bolj usklajen in razumljiv sistem kvalifikacij, ki temelji na štirih možnih kvalifikacijskih poteh (Higginson, 2010, str. 34):

- GCSE in A-raven,
- diplome,
- pripravništva,
- učni programi (za mlade in odrasle, ki so na začetni ravni kvalifikacij – *entry level*).

Vsi učitelji dijake skozi vse leto sproti ocenjujejo. Ob koncu **obveznega izobraževanja** (starost 16) je večina učencev ocenjenih s preverjanjem znanja na nacionalni ravni, ki ga izvajajo neodvisne organizacije, omenjene v poglavju 2.1.2. Dijaki najpogosteje ob koncu obveznega izobraževanja opravijo eno-predmeten kvalifikacijski izpit imenovan GCSE (*General Certificate of Secondary Education*), ki ima na voljo predmete z več kot 40 akademskih področij, dijaki pa si lahko izmed tistih, ki jih poslušajo v šoli, izberejo vse ali samo nekaj. Vsaka šola ima določeno minimalno število predmetov, ki si jih lahko izberejo, se pa število giblje nekje med 5 in 12. Ocenjevalna lestvica je osem-stopenjska od A* (najvišja) do G (najnižja). Dijaki, ki ne dosežejo minimalnega standarda za oceno G, se ocenijo kot »U« za »ni opravljen« (*unclassified*) in ne prejmejo certifikata. Kot »dober GCSE« se štejejo ocene od A* do C. Če dijak doseže pet dobrih GCSE, vključujoč angleščino in matematiko, je to ključno vladno merilo za uspešnost na sekundarni ravni. Dober GCSE v angleškem jeziku in matematiki je običajno tudi osnovni pogoj za napredovanje v nadaljnje izobraževanje in za sprejem na veliko različnih delovnih mest. GCSE so na voljo tudi v devetih predmetnih področjih, ki so povezani z delom (na primer inženiring in turizem). Lestvica ocen je enaka kot pri omenjenem GCSE (od A* do G), vendar z dvojnimi ocenami (npr. »BB« ali »DD«), da odražajo dejstvo, da so enakovredni dvema standardnima GCSE kvalifikacijama. Kvalifikacije na začetni ravni so namenjene dijakom, ki še niso pripravljene

za GCSE na koncu ključne faze 4 in imajo nižjo težavnostno stopnjo kot GCSE. Dijaki imajo na voljo splošne predmete in tudi predmete s poklicnih področij¹⁵.

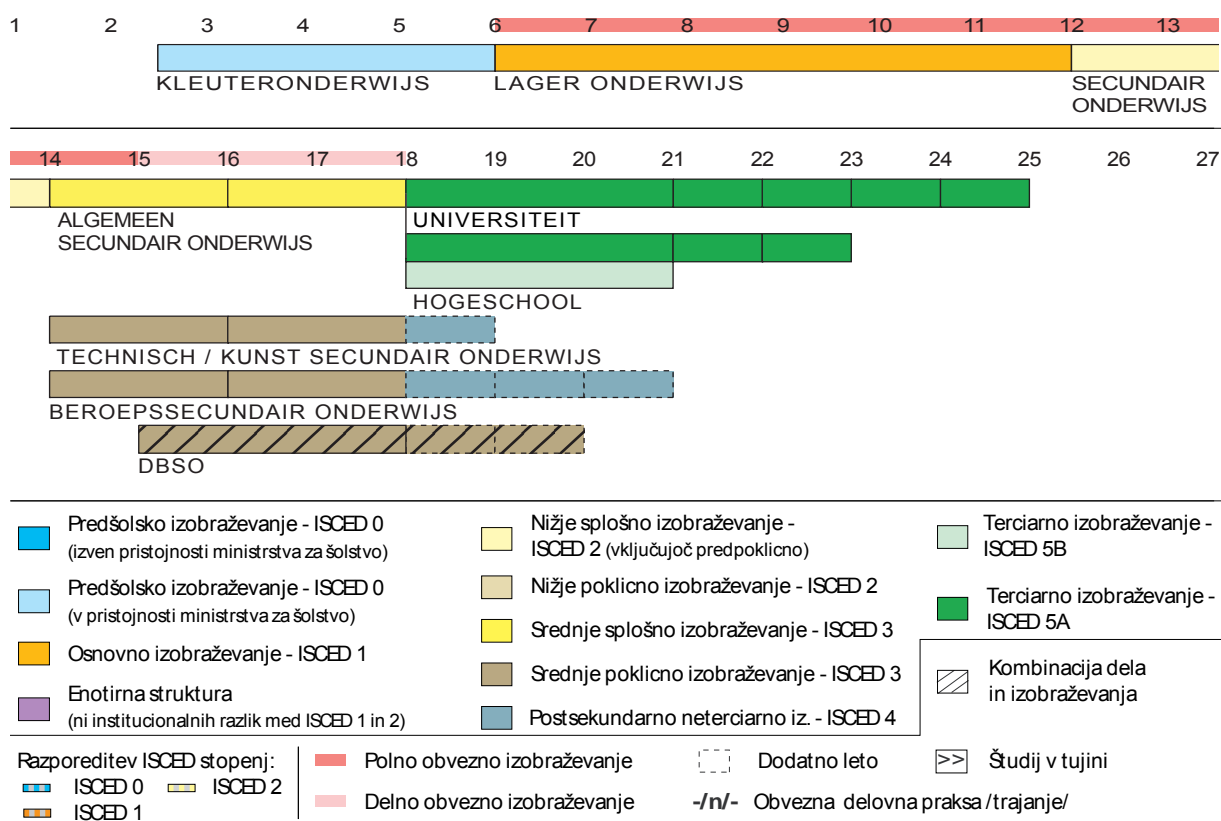
Dijaki ob koncu **nadaljnega izobraževanja** najpogosteje opravljajo izpit imenovan A-raven. To so izpiti iz samostojnih predmetov, ki jih lahko dijaki opravljajo v katerikoli kombinaciji, v mejah šolskega urnika in predmetov, ki jih ponuja. Dijaki imajo na voljo tudi opravljanje izpitov imenovanih GCE (*General Certificate of Education*) ali A-raven iz uporabnih predmetov (*applied subjects*), izpitov s katerimi si pridobijo diplomu, kvalifikacije funkcionalnih spretnosti, bazično spričevalo/diplomo, BTECs kvalifikacije ali nacionalne poklicne kvalifikacije. Bolj podrobno so vsi načini opisani v Prilogi 2.

3 PREDSTAVITEV SISTEMA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA V FLANDRIJI

Belgijski sistem ima značilnosti frankofonsko – romanskega tipa, kjer je ločeno splošno in poklicno izobraževanje, poklicno usposabljanje je del obveznega izobraževanja, naravnano je na dosežke, decentraliziran in omogoča lažji prehod na univerzo. Belgija je federalna ustavna monarhija, ustanovljena leta 1830. Je dvojna federacija treh skupnosti (flamske, francoske in nemške) in treh geografskih regij (flamske regije, valonske regije in regije glavnega mesta Bruselj). Belgija ima štiri jezikovne regije: nizozemsko govorečo, francosko govorečo, nemško govorečo in dvojezično regijo glavnega mesta Bruselj. Za primerjalno analizo sem izbrala šolski sistem flamske skupnosti, ki je razdeljen na tri ravni in sicer osnovno, sekundarno in visoko. Poleg tega obstaja tudi nadaljnje izobraževanje, ki se za razliko od skrajšanega umetniškega programa izobraževanja, osredotoča predvsem na odrasle. Struktura sistema izobraževanja je prikazana na spodnji sliki:

¹⁵ Na primer trgovina na drobno, prosti čas in turizem...

Slika 3: Shema izobraževalnega sistema Flamske skupnosti

Vir: Structures of Education and Training Systems in Europe – Belgium/Flemish Community (2009 ed.), str. 2.

Glavne značilnosti:

- ISCED 0 – predšolska vzgoja (otroci stari do 6 let).
- ISCED 1 – obvezno osnovnošolsko izobraževanje (starost 6 do 12 let).
- ISCED 2 – prva stopnja srednješolskega izobraževanja (otroci stari od 12 do 14 let), v kateri se otroci izobražujejo po splošnem nacionalnem kurikulumu. Ta stopnja je enakovredna nižjemu poklicnemu izobraževanju.
- ISCED 3 – druga stopnja srednješolskega izobraževanje za dijake, stare od 14 do 16 let, kjer se odločajo med splošnim, tehničnim, poklicnim in umetniškim srednjim izobraževanjem. Pri starosti 15 let se konča obvezno šolanje, takrat se dijaki odločijo ali bodo redno nadaljevali izobraževanje ali se zaposlili za polovični delovni čas in se izobraževali ob delu.
- ISCED 3 – tretja stopnja srednješolskega izobraževanja.
- ISCED 4 – po-obvezno splošno in poklicno sekundarno izobraževanje.
- ISCED 5 – visokošolsko in univerzitetno izobraževanje.

3.1 Splošne značilnosti

Izobraževalni sistem v Flandriji je sestavljen iz treh različnih, glavnih »izobraževalnih mrež« (Hostens & De Vries, 2009, str. 4):

- *GO! izobraževanje flamske skupnosti* je javno izobraževanje, ki ga financira flamska skupnost. Njegovi organizacijski organi so centralni odbor in 28 šolskih skupin (sestavljene iz osnovnih in srednjih šol). GO! obiskuje 14,4% vseh osnovnošolcev in 16,5% vseh srednješolcev.
- *Subvencionirano javno izobraževanje* subvencionira flamska skupnost, organizirajo pa ga mesta, občine in pokrajine. Obiskuje ga 22,3% vseh osnovnošolcev in 7,8% vseh srednješolcev.
- *Subvencionirano brezplačno izobraževanje* organizirajo številni zasebno-pravni organizacijski organi, ki temeljijo na določeni veroizpovedi (katolicizem, judovstvo, protestantizem), nekonfesionalni filozofiji življenja ali celo na posebnih pedagoških ali izobraževalnih načelih (alternativne šole¹⁶). Tudi te šole subvencionira flamska skupnost. Obiskuje jih 63,3% vseh osnovnošolcev in 75,7% vseh srednješolcev.

3.1.1 Načela in zakonodaja

Svoboda izobraževanja je eno od načel v belgijski zakonodaji, ki se tiče izobraževanja. V 24. členu belgijske ustave je določeno:¹⁷

- vsaka fizična ali pravna oseba ima pravico ustanoviti šolo in organizirati izobraževanje – ti pobudniki se imenujejo organizacijski organi;
- pravica do usmerjenosti – šola lahko temelji na podlagi posebne filozofije življenja ali posebnih pedagoških ali izobraževalnih načelih;
- pravica do organiziranja in pravica za starše in učence, da se vpišejo v šolo po svoji lastni izbiri.

Izobraževanje je urejeno z uredbami, (zveznimi) zakoni, odločitvami flamske vlade, kraljevimi uredbami in okrožnicami z Ministrstva za šolstvo. Pred ratifikacijo morajo biti vse odredbe predložene flamskemu Svetu za izobraževanje (VLOR) in predstavljene Državnemu svetu za pravno svetovanje in, če je to potrebno, tudi Flandrijskemu ekonomsko-socialnemu svetu, ki ocenjuje njihov socialno-ekonomski vpliv. Za izpolnjevanje pogojev za pridobitev subvencij morajo šole ravnati v skladu z uredbo določeno izobraževalno strukturo, slediti kurikulumu, ki jasno vsebuje končne in razvojne cilje, inšpektoratu olajšati izvajanje inšpekcijskih pregledov in sodelovati z lokalnimi posvetovalnimi telesi. Javne šole morajo uporabljati kurikulum, ki so ga oblikovali javni organi ali izobraževalne mreže. Osnovno načelo politike izobraževanja v Flandriji je pravica do enakih možnosti za izobraževanje, ki daje

¹⁶ Obstaja več vrst alternativnih šol, ki temeljijo na metodologijah Freineta, Steinerja (začetnik Valdorfske šole), Montessorijeve, Petersena (razvil metodo jenaplan),...

¹⁷ Ustava Belgije: http://www.senate.be/deutsch/const_de.html.

osnovno pravico do vpisa v katerokoli šolo po lastni izbiri, ne glede na barvo kože, narodnost, etnično pripadnost, vero ali spol, vendar pod pogojem, da ima šola zadostne prostorske zmogljivosti, da učenec ni bil v prejšnjem šolskem letu izključen in da starši podpišejo, da se strinjajo s pedagoškim projektom in šolskimi pravili. Lokalna posvetovalna telesa morajo skrbeti za izvajanje politike enakih možnosti za izobraževanje na lokalni ravni.

3.1.2 Porazdelitev odgovornosti in vladne organizacije za šolstvo

Ustavna sprememba (15. julij 1988) je prenesla vse pristojnosti v zvezi z izobraževanjem z državne ravni na lokalne skupnosti, z izjemo določitve trajanja obveznega izobraževanja in minimalnih zahtev za podelitev diplome. Poklicni izobraževalni program za vojaško usposabljanje spada pod pristojnost Zveznega ministrstva za obrambo, program za usposabljanje policije pa skupno vodita Zvezno ministrstvo za notranje zadeve in Zvezno ministrstvo za pravosodje.

Zakonodajni organ v Flandriji je flamski parlament, izvršilno telo je flamska vlada. Področje izobraževanja in usposabljanja je v pristojnosti (Hostens & De Vries, 2009, str. 5):

- *Ministrstva za šolstvo in usposabljanje*, ki ga vodi generalni sekretar, zadolžen za izvajanje politike.
- *4 notranjih avtonomnih agencij*, ki skrbijo za izvajanju politike pod vodstvom splošnega upravitelja:
 - AgODi – Agencija za izobraževalne storitve (skrbi za osnovno, srednje in skrajšano umetniško izobraževanje, svetovalne centre za učence, inšpekcijo),
 - AHOVOS – Agencija za visoko šolstvo, izobraževanje odraslih in štipendije,
 - AOC – Agencija za komunikacijo v izobraževanju,
 - AGIO – Agencija za šolsko infrastrukturo.
- *Sveta guvernerjev*, kjer strateško posvetovanje poteka med ministrom in petimi vodilnimi uradniki.
- *Flamskega sveta za izobraževanje (VLOR)*, ki deluje kot Strateški svetovadni organ.

Izobraževanje spada pod pristojnost flamskega ministra za izobraževanje in usposabljanje, ki v sedanji vladi prav tako zaseda mesto flamskega ministra za delo. V nasprotju z nemško in francosko govorečo skupnostjo, minister nima več funkcije organiziranja upravnega telesa flamske skupnosti za izobraževanje. Ministru pri delu pomaga oddelek strokovnjakov za šolstvo.

Lokalne javne službe (pokrajinski in občinski sveti) delujejo le kot organizacijski organi za njihovo lastno pokrajinsko in mestno/občinsko izobraževanje. Organizacijski organi imajo avtonomno pravico, da pripravijo kurikul, razvijajo pedagoške projekte, določijo šolska pravila, vendar pod pogojem, da so končni in razvojni cilji, zakonske direktive in demokratična načela upoštevana in spoštovana. Organizacijski organi si tudi prosto izberejo

svoje lastne didaktične metode, metode ocenjevanja učencev in izdajo uradnih potrdil o zaključku šolanja. Prav tako sami izberejo in zaposlujejo učitelje in drugo šolsko osebje, vendar vedno v skladu z zakonsko ureditvijo. Za podporo in zastopanje svojih šol pred svetovalnimi in posvetovalnimi telesi so organizacijski organi ustanovili krovno organizacijo. Do konca sedemdesetih let je bila organizacija izobraževanja zelo centralizirana, sedaj pa se je lokalnim šolam povečala upravna samostojnost in odgovornost.

Ravnatelj je odgovoren za upravljanje in šolsko politiko. Odloči se, kateri učitelj bo dodeljen določenemu razredu in ima pravico obiskovati pouk, svetovati in zagotavljati podporo učiteljem in ocenjevati njihove pedagoške in didaktične spretnosti. Odgovoren je za pripravo urnikov, organizacijo razredov ter notranjih in zunanjih komunikacij ter odnosov.

3.1.3 Financiranje

V Flandriji izobraževanje financira država (Belgija) in sicer tako, da flamski vladi vsako leto nameni fiksen znesek finančnih sredstev za izobraževanje (Hostens & De Vries, 2009, str. 8). Poleg tega ima flamska vlada tudi druge oblike prihodkov, kot so regionalni davki in lastni dohodki, katerih del dodeli za izobraževanje. Po novem sistemu financiranja obveznega izobraževanja, vse izobraževalne mreže za delovanje prejmejo enako količino osnovnih sredstev, z upoštevanjem različnih stopenj, oblik in področij izobraževanja. 3% proračuna je namenjenih za zagotavljanje svobodne izbire za nevtralno izobraževanje v GO! izobraževanju, 4,5% je dodeljenih za javne šole (GO! šole in subvencionirane javne šole), ki ponujajo izobraževanje o filozofiji življenja in del proračuna se porazdeli vnaprej na podlagi socialnih okoliščin¹⁸ učencev na šoli. Agencija za šolsko infrastrukturo subvencionira in financira nakup, gradnjo in obnovo šolskih zgradb v obveznem in univerzitetnem izobraževanju.

3.1.4 Zagotavljanje kakovosti

Obstajajo različne metode za zagotavljanje kakovosti (Hostens & De Vries, 2009, str. 7):

- zunanja evalvacija šol/inšpekcije, ki jih opravi Inšpektorat flamske skupnosti,
- samoevalvacija šol,
- razvijanje in implementacija končnih in razvojnih ciljev za vse šole,
- redne izobraževalne raziskave, kjer se ocenjuje dijake, da se vidi ali so doseženi končni cilji na nekaterih področjih.

Inšpektorat flamske skupnosti ima nalogo, da nadzoruje kakovost izobraževanja v vseh šolah in na vseh ravneh (z izjemo univerz in dveletnih višješolskih programov). Odbor inšpektorjev,

¹⁸ Kriteriji so: stopnja materine izobrazbe, jezik, ki se govori doma in ali učenec izpolnjuje pogoje za vpis v šolo in njeno okolico. V šolskem letu 2008/09, je bila višina sredstev »socialne postavke« za srednješolsko izobraževanje okoli 10%.

ki mu predseduje višji glavni inšpektor je sestavljen iz glavnih inšpektorjev osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja ter koordinatorjev, ki usmerjajo dejavnost inšpektorata, ki preveri ali šole izpolnjujejo njihove socialne naloge in pametno uporabljajo sredstva skupnosti s pomočjo vnaprej imenovane šolske inšpekcije. Poročila celotnih inšpekcijskih pregledov so javna in na njihovi podlagi inšpektorat vsako leto objavi poročilo Šolsko ogledalo (*Onderwijspiegel*). Številna organizacijska telesa in velike izobraževalne mreže so tudi najeli lastne inšpektorje svetovalce. Celotna šolska inšpekcija se osredotoča na uresničitev končnih in razvojnih ciljev, ki jih je razvilo Kurikularno telo znotraj Ministrstva za šolstvo. Potem, ko te cilje pozitivno oceni VLOR, se jih ratificira z odlokom in vključi v kurikul. Vlada želi v bližnji prihodnosti povečati avtonomijo inšpektorata in da bi šole dajale večji pomen samoevalvaciji, zato v ta namen spodbuja razvoj in izvajanje novih orodij in metodologij. Notranji sistem zagotavljanja kakovosti vodijo Pedagoške svetovalne službe, ki so jih ustanovile mrežne krovne organizacije za pomoč učiteljem in šolam pri razvoju svoje pedagoške prakse.

Ministrstvo za šolstvo organizira evalvacije izobraževanja od leta 2002, da preverja, v kakšnem obsegu so končni cilji na določenem področju (npr. matematika, biologija) doseženi. Ti se izvajajo na koncu 6. razreda osnovnošolskega izobraževanja in na koncu vsake faze srednješolskega izobraževanja (2., 4. in 6. razred). Od leta 2007 se izvaja evalvacija izobraževanja dvakrat na leto. Šole, ki niso vključene v vzorec, lahko uporabljajo rezultate raziskave za preverjanje in primerjanje lastne uspešnosti.

3.2 Organizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja

V Flandriji je sekundarno izobraževanje (splošno in poklicno) razdeljeno na tri stopnje, vsaka traja dve leti; srednje poklicno izobraževanje ponuja tudi 4. stopnjo (Hostens & De Vries, 2009, str. 19). Na prvi stopnji je izobraževanje enotno za vse učence, razen za tiste, ki se pripravljajo za poklicno izobraževanje. Na drugi in tretji stopnji so štiri različne oblike izobraževanja, ki so nadalje razdeljene na področja izobraževanja:

- *srednje splošno izobraževanje* – usmerjeno na široko teoretično izobraževanje, ki pripravlja dijake za visoko šolstvo;
- *srednje tehnično izobraževanje* – se v glavnem osredotoča na splošne in strokovno-teoretične predmete v kombinaciji s praktičnim poukom in pripravlja dijake za poklicno pot ali visoko šolstvo;
- *srednje umetniško izobraževanje* – združuje splošne in široko zasnovane strokovne predmete z aktivno umetniško prakso in pripravlja učence za prihodnjo kariero ali za višje (umetniško) izobraževanje;
- *srednje poklicno izobraževanje* – uči dijake specifične poklicne spretnosti v kombinaciji s splošno izobrazbo. Prehod na visokošolsko izobraževanje je mogoč, ampak redko.

Ni nujno, da vse šole izvajajo vse oblike v vseh fazah.

3.2.1 Vpis

Učenci se lahko vpišejo v prvi letnik srednjega izobraževanja, ko imajo potrdilo o končanem osnovnošolskem izobraževanju ali s soglasjem njihovih staršev, ugodnim mnenjem Usmerjevalnega centra za dijake in Razrednega sveta. Med srednješolskim izobraževanjem lahko dijaki prehajajo med izobraževalnimi oblikami in programi pod pogojem, da se upošteva mnenje Odbora za sprejem in zahteve za prehod. Prehodi na tretji stopnji splošnega, tehničnega in umetniškega izobraževanja so precej bolj omejeni. Pri 16 letih se lahko dijaki vpišejo v tretje leto poklicnega izobraževanja, ne glede na prejšnje šolanje.

3.2.2 Organizacija časa, razredov in kraja

V Flandriji se šolsko leto začne 1. septembra in konča 31. avgusta, s tem da so od 30. junija naprej poletne počitnice. Teden v srednješolskem izobraževanju zajema najmanj 28 ur pouka, v praksi jih ima večina dijakov najmanj 32, po zakonu pa število ne sme presegati 36 ur.¹⁹ Pouk traja od ponedeljka do petka, nekje od 8.00 do 15.00 ali 17.00, vmes je 50 minutni odmor za kosilo. Dijaki so znotraj razreda načeloma enake starosti, vendar pa so zaradi šolskega neuspeha in ponavljanja, razredi pogosto precej bolj heterogeni (še posebej na področju poklicnega izobraževanja).

3.2.3 Kurikul

Vlada v Belgiji ne oblikuje končnih ali razvojnih ciljev za izbirne predmete, za osnovne izbirne in poklicne predmete na prvi stopnji ter za neobvezni del kurikula na drugi in tretji stopnji (Hostens & De Vries, 2009, str. 20-21). Vse končne in razvojne cilje oblikuje Kurikularno telo, katere se predloži VLOR-u in nato jih ratificira flamski parlament. 1. letnik še ni razdeljen na izobraževalne oblike, v 2. letniku dijaki že izbirajo med ponujenimi izbirnimi predmeti, v 2. letniku poklicnega izobraževanja pa imajo dijaki poleg osnovnega kurikula še poklicni in neobvezni del kurikula. Kot že rečeno, je izobraževanje na drugi in tretji stopnji razdeljeno na štiri različne oblike, vsaka izmed njih ponuja skupne izobraževalne programe in poleg osnovnega kurikula ponuja tudi dopolnilni del. Za vsako stopnjo in obliko izobraževanja veljajo v kurikulu določeni tematski in modularni končni cilji, ki tudi služijo za kontrolo kakovosti šole. Dodatnih in medpredmetnih končnih ciljev, ki niso vključeni v kurikul, ni potrebno doseči, vendar morajo šole poskušati. Za splošne predmete so razviti posebni končni cilji, ki se tičejo sposobnosti, posebnega znanja, razumevanja in obnašanja, ki jih dijaki morajo doseči, preden nadaljujejo z izobraževanjem in/ali pričnejo z delom.

¹⁹ *Besluit van de Vlaamse Regering tot regeling van een aantal aangelegenheden voor de Centra voor Volwassenenonderwijs in uitvoering van het decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs* [URL <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13933>, 5.8.2010], člani 5, 8bis in 8ter.

3.2.4 Ocenjevanje, napredovanje in certificiranje

Dijaki so tekom šolskega leta ocenjeni s pomočjo testov in izpitov, ki jih organizirajo posamezni učitelji (Hostens & De Vries, 2009, str. 22). Razredni svet deluje kot osrednji organ za ocenjevanje. Usmerjevalni in Razredni razpravljalni svet sestavljajo ravnatelj ali njegov namestnik in vsi učitelji, ki dijaka poučujejo. Razredni razpravljalni svet odloči o napredovanju dijaka v višji letnik in o oceni²⁰. Diploma srednješolskega izobraževanja se lahko podeli na koncu 3. ali 4. stopnje. Ob koncu ostalih stopenj se lahko izdajo drugi certifikati. V številnih izobraževalnih programih različnih oblik morajo dijaki opraviti integriran test (GIP). Dijaki lahko pridobijo certifikat osnovnega znanja o upravljanju podjetij v vsakem času študija na 3. stopnji katerekoli programa iz katerekoli oblike in v kateremkoli poklicnem programu na 4. stopnji. Ta certifikat lahko dobijo tudi dijaki v skrajšanem srednje poklicnem izobraževanju, če so bili vsaj 4 leta v srednješolskem izobraževanju (ali vajeništvu), pri čemer se 1. stopnja ne šteje.

3.2.5 Po-obvezno splošno in poklicno sekundarno izobraževanje

V Flandriji je izobraževanje obvezno do starosti 18 let. Vendar se lahko dijaki pri starosti 15/16 let odločijo za skrajšano izobraževanje, ki izmenično poteka z delom s krajšim delovnim časom. Samo v okviru poklicnega srednješolskega izobraževanja je bila uvedena še 4. stopnja, na katero se lahko vpišejo vsi, ki so opravili obvezno izobraževanje. Ta stopnja je del strukture srednješolskega izobraževanja in je odprta za imetnike diplome srednješolskega izobraževanja ali dokazila o izobraževanju v 2. letniku na 3. stopnji srednješolskega izobraževanja. Ponuja tri izobraževalne programe na treh področjih in sicer dekorativa, moda in zdravstvena nega (Tabela 1). Na koncu morajo dijaki, če želijo pridobiti certifikat, opraviti integrirani test (GIP). Na celotni 4. stopnji lahko dijaki pridobijo potrdilo o osnovnem poznavanju poslovne uprave.

Tabela 1: Četrta stopnja srednjega poklicnega izobraževanja v Flandriji

Področje študija	Izobraževalni program	Trajanje	Število dijakov v 2007/08	Število institucij v 2007/08
Dekorativa	Likovna umetnost	2 leti	149	1
Moda	Modno oblikovanje	2 leti	78	3
Zdravstvena nega	Zdravstvena nega	3 leta	74	2

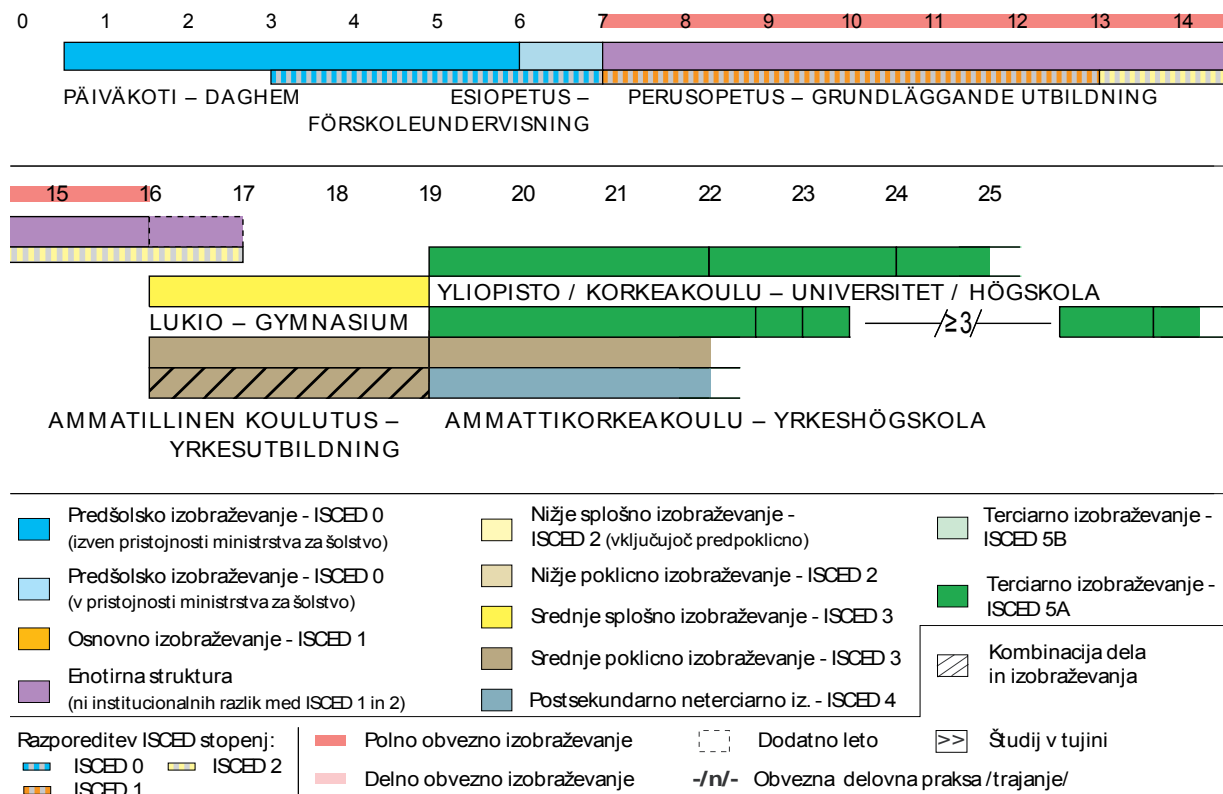
Vir: Structures of Education and Training Systems in Europe – Belgium/Flemish Community (2009 ed.), str. 25.

²⁰ Ocenjuje se s črkami od A do C, pri čemer pomeni A - naredil, B - selektivno napredovanje, pri čemer so izključeni nekateri predmeti, C- ponavljanje letnika.

4 PREDSTAVITEV SISTEMA SREDNJEGA POKLICNEGA IN STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA NA FINSKEM

Značilnosti skandinavskega tipa ima finski šolski sistem, kjer je povezanost splošnega in strokovnega izobraževanja v obliki skupne šole. Za ta tip je značilno prilagajanje trajanja izobraževanja, velika fleksibilnost, decentraliziranost in procesna naravnost. Struktura izobraževalnega sistema na Finskem je prikazana na spodnji sliki:

Slika 4: Shema izobraževalnega sistema na Finskem

Vir: Structures of Education and Training Systems in Europe – Finland (2009/10 ed.), str. 7.

Glavne značilnosti:

- predšolsko izobraževanje (ISCED 0) vključuje sistematično izobraževanje in poučevanje v vrtcu ali mali šoli. Lokalne oblasti so dolžne dodeliti mesto v vrtcu za vse otroke ter pravico do predšolskega izobraževanja (mala šola), če njihovi starši ali drugi skrbniki tako odločijo. Predšolsko izobraževanje je na voljo brezplačno, tako moškim kot ženskam.
- Osnovnošolsko izobraževanje (ISCED 1), ki ga morajo opraviti vsi otroci s stalnim prebivališčem na Finskem in ga pričnejo v letu njihovega sedmega rojstnega dne. Obvezno izobraževanje ne pomeni obvezne prisotnosti v šoli; učenci imajo možnost pridobiti enakovredne spretnosti in znanja iz nekaterih drugih virov, vendar skoraj vsi to opravijo v osnovni šoli.

- Nadaljnje izobraževanje (ISCED 2 in 3), ki je razdeljeno na srednje splošno in poklicno izobraževanje.
- Post-sekundarno neterciarno izobraževanje (ISCED 4), ki obsega strokovne poklicne kvalifikacije, ki temeljijo na poklicnih kompetencah in predstavitvi pridobljenih spretnosti.
- Terciarno izobraževanje (ISCED 5A in 5B), ki ima dvojno strukturo: univerzitetno področje in politehnično področje. Obe področji ureja ločena zakonodaja.

4.1 Splošne značilnosti

Kot pri prejšnjih poglavjih, bom tudi predstavitev Finskega sistema izobraževanja začela s štirimi splošnimi značilnostmi.

4.1.1 Načela in zakonodaja

Zakonodajni okvir za splošna načela politike izobraževanja je sprejet v parlamentu, zakonodajo povezano z izobraževanjem pa pripravlja Ministrstvo za šolstvo. Ustavni zakon Finske določa, da je splošno izobraževanje obvezno in brezplačno, da mora vlada ohranjati ali subvencionirati poklicno in splošno izobraževanje, visoko šolstvo na področju uporabnih umetnosti in znanosti in univerzitetno izobraževanje (Eurydice FNBE & CEDEFOP FNBE, 2007, str. 7). Vsakih pet let vlada sprejme smernice za izobraževalne in raziskovalne politike. V povojnem obdobju je bil glavni cilj izobraževanja dvig izobrazbene ravni in ponuditi enake možnosti izobraževanja za vse državljane, ne glede na kraj bivanja, materialne zmožnosti, materni jezik ali spol, ki je bil v veliki meri dosežen.

Mreža šol in institucij je razširjena po celotni državi, katera ima dovolj prostih mest za vse učence. Glavni poudarek izobraževalne politike ni več ustvarjanje infrastrukture temveč izboljšanje kakovosti, ki vključuje vsebino izobraževalnih programov, metode poučevanja in izobraževalne standarde. Na Finskem tudi povečujejo fleksibilnost izobraževanja in število izbirnih predmetov, ki si jih dijak lahko izbere. Izobraževalne institucije se spodbuja k sodelovanju z okoljem oziroma lokalno skupnostjo. Cilj je pripraviti preprosto, jasno in mednarodno primerljivo strukturo izobraževanja in okolje, ki se prilagaja željam posameznih dijakov in potrebam družbe.

4.1.2 Porazdelitev odgovornosti in vladne organizacije za šolstvo

Decentralizacija in deregulacija sistemov izobraževanja in usposabljanja je večinoma potekala v letu 1990. Ponudniki izobraževanja in usposabljanja imajo pravico usmerjati in poudarjati izobraževanje, ki ustreza lokalnim posebnim potrebam. Zakonodaja je taka, da se ne usmerja v podrobnosti organizacije izobraževanja in usposabljanja, vlada pa vsakih pet let sprejme

smernice za izobraževanje in raziskovalno politiko. Najvišji organ za izobraževanje je Ministrstvo za šolstvo, kateremu so podrejene skoraj vse javno subvencionirane šole. Vlada, Ministrstvo za šolstvo in Nacionalni zavod za izobraževanje so odgovorni za izvajanje izobraževalne politike na državni ravni. Ministrstvo za šolstvo je pristojno za izobraževanje in raziskovanje, kulturo, cerkev, mladinske in športne zadeve. Razdeljeno je na Ministrstvo za izobraževanje in znanstveno politiko in na Ministrstvo za kulturno politiko, zato ima dva ministra (za šolstvo in kulturo). Nacionalni zavod za izobraževanje tesno sodeluje z Ministrstvom za šolstvo in je razvojni organ, ki je pristojen za osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje ter za izobraževanje in usposabljanje odraslih (ne pa za visokošolsko izobraževanje). Nadzira razvoj izobraževalnih ciljev, vsebin in metod, pripravi in odobri temeljni nacionalni kurikulum za osnovno, srednje splošno in poklicno izobraževanje in usposabljanje ter izvaja ocenjevanje učnih rezultatov (maturu). Prav tako pomaga Ministrstvu za šolstvo pri pripravi sklepov o izobraževalnih politikah. Nacionalni zavod za izobraževanje upravlja upravni odbor, katerega člani so predstavniki strokovnjakov s področja izobraževanja, lokalnih oblasti, učiteljev in socialnih partnerjev (Eurydice FNBE & CEDEFOP FNBE, 2010, str. 7-8). Ministrstvo za šolstvo dodeli šoli pooblastilo za izvajanje izobraževanja ter določi področja, za katera šola lahko izobražuje, le-ta pa se odloči, katere kvalifikacije ter katere izobraževalne programe bo izvajala. Vse bolj je opaziti trend, da šole izvajajo programe z različnih področij, s tem postajajo večje in bolj raznolike (Ermenc & Pevec Grm, 2006, str. 162-164).

Finska je za namene regionalne uprave razdeljena na šest pokrajin, vsaka ima splošen upravni organ imenovan Pokrajinski državni urad, katerega oddelek za izobraževanje in kulturo je odgovoren za zadeve v zvezi z izobraževalnimi in kulturnimi vidiki. S 1. januarjem 2010 jih je nadomestilo šest Regionalnih državnih upravnih agencij (Eurydice FNBE & CEDEFOP FNBE, 2010, str. 9). Obstaja tudi 15 centrov (regionalni organi) za gospodarski razvoj, promet in okolje. Finska ima 348 občin, ki imajo svojo samoupravo in pravico do pobiranja davkov. Vsaka občina ima vsaj en oddelek, ki skrbi za izobraževanje. Večina (80%) srednjih in osnovnih šol je vzdrževanih s strani občine. Šole, ki so v državni (19%) in zasebni (1%) lasti ne spadajo pod občinsko upravo, ampak so neposredno podrejene centralni upravi. Občina je dolžna organizirati obvezno izobraževanje za vse otroke, ki živijo znotraj njenih meja, ali zagotoviti, da lahko otroci prejemajo drugačne, primernejše oblike poučevanja.

Vsaka šola lahko in večinoma ima upravni odbor, ki ga sestavljajo predstavniki učiteljev in drugih delavcev v šoli, dijakov in staršev. Glavne naloge upravnega odbora so razvijanje šolskega dela in spodbujanje sodelovanja v šoli ter med šolo, starši in lokalno skupnostjo. Vsaka občina se odloči o porazdelitvi pristojnosti in odgovornosti med občinsko upravo in upravo posamezne šole. Poleg tega lahko občine sodelujejo s šolo pri njenem upravljanju in dve ali več šol si lahko delijo upravni odbor. Vse poklicne šole imajo svoje upravne odbore, kjer starši niso zastopani, in so bolj neodvisni in močni, kot v drugih šolah. Poleg upravnih odborov imajo običajno tudi enega ali več svetovalnih odborov za spodbujanje usposabljanja

in sodelovanja med šolo in poklicnim življenjem. Te odbore sestavljajo predstavniki šole, učitelji, glavni socialni partnerji in drugi strokovnjaki.

4.1.3 Financiranje

Odgovornost za financiranje izobraževanja in gradnjo šol je razdeljena med državo in lokalnimi organi ali drugimi ponudniki izobraževanja (Eurydice FNBE & CEDEFOP FNBE, 2010, str. 10). Ločen zakon določa razdelitev finančne odgovornosti za osnovne, srednje splošne in poklicne šole. Država in občine v povprečju šolam, ki izvajajo srednješolsko izobraževanje, subvencionirajo med 41,9% in 58,1% izračunanih operativnih stroškov. Višina je odvisna od števila dijakov ali katerega drugega kazalnika učinkovitosti, potrjenega s strani Ministrstva za šolstvo. Stroške praktičnega usposabljanja z delom pa v celoti krije Ministrstvo za šolstvo. Del finančnih sredstev (2%) za šole, ki izvajajo srednje poklicno izobraževanje in usposabljanje je od leta 2006 razporejen na podlagi uspešnosti. Namen tega je spodbujanje srednjih poklicnih šol, da bolj promovirajo poklice in možnosti zaposlovanja in nadaljnega izobraževanja, kakor tudi povečanje števila dijakov, ki dokončajo šolanje oziroma zmanjšanje osipa. Kazalniki uspešnosti so zaposlitev, vpis v izobraževanje na višji ravni, zmanjšanje števila osipnikov, povečanje števila dijakov, ki dokončajo poklicno izobraževanje in usposabljanje, sposobnosti in razvoj kadra. Poleg Ministrstva za šolstvo so pomembni viri financiranja tudi Finska akademija, Tehnološki center za razvoj Tekes, podjetja, organi EU in drugi javni organi. Večina zunanje pridobljenih sredstev je namenjenih raziskavam, katere spremlja Finska akademija.

4.1.4 Zagotavljanje kakovosti

V letu 1990 se je centralizirano upravljanje izobraževanja drastično zmanjšalo in povečala se je pristojnost lokalnih uprav (Eurydice FNBE & CEDEFOP FNBE, 2010, str. 11). Šole od takrat naprej o svoji dejavnosti, na podlagi nacionalnih ciljev, odločajo bolj neodvisno. To je razlog, da se je sedaj pomen evalvacij povečal. Nacionalni zavod za izobraževanje je v letu 2008 objavil Priporočilo o vodenju kakovosti za poklicno izobraževanje in usposabljanje. Njegov namen je pomagati poklicnim šolam razviti sistem zagotavljanja kakovosti ter spodbujati k nenehnemu izboljševanju kakovosti njihovih dejavnosti in rezultatov pri doseganju odličnosti. Merila so namenjena predvsem za podporo šolam pri svojem delu za razvoj kakovosti izobraževanja. Na lokalni ravni so šole odgovorne za razvoj šolstva, ki ga izvajajo v skladu z lokalnimi pogoji in potrebami. Evalvacija predvsem izhaja iz izobraževalnih ciljev občinske uprave, ki morajo temeljiti na nacionalnih ciljih in se osredotoča na dostopnost izobraževanja, finančno odgovornost šol in doseganje ciljev občinske politike na področju izobraževanja in kulture, kot tudi na razlike med različnimi šolami. Odgovornost za zunanjo evalvacijo in njegov razvoj ostaja pri Ministrstvu za šolstvo in Evalvacijskemu svetu, ki deluje v povezavi z ministrstvom. Nacionalni zavod za izobraževanje sodeluje pri evalvaciji izobraževalnih rezultatov in kurikulumov. Evalvacijski svet

ima 4-letni mandat, ki pomaga Ministrstvu za šolstvo in podpira šole pri ocenjevanju, organizira zunanje ocenjevanje in spodbuja raziskave. Evalvacije, ki jih opravi Nacionalni zavod za izobraževanje, so osredotočene predvsem na rezultate izobraževanja in v glavnem služijo za oblikovanje izobraževalne politike in razvoj izobraževanja na vseh ravneh.

4.2 Organizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja

Srednješolsko izobraževanje na Finskem je razdeljeno na splošno in poklicno izobraževanje (Skubic Ermenc & Pevec Grm 2006, str. 153). Temeljni značilnosti sodobnega srednješolskega sistema na Finskem sta enakovrednost splošnoizobraževalnih in poklicnih kvalifikacij ter ukinitvev binarnosti (vzporednosti) na začetni stopnji poklicnega izobraževanja, namesto te pa so uvedli zaporednost. S tem so prispevali k večji pravičnosti šolskega sistema, ki vsakemu omogoča uresničitev lastnih potencialov. Obe obliki srednjega izobraževanja časovno nista zakonsko določeni. Dijaki morajo imeti za končanje srednje šole opravljenih 75 modulov, kar pa povprečno traja 3 leta. Srednješolsko izobraževanje je čedalje bolj decentralizirano, saj imajo lokalne oblasti vedno več moči za odločanje. Od leta 1999 sta splošno in poklicno izobraževanje urejena z enim samim aktom, ki je usmerjen na izobraževalne rezultate, pravice in dolžnosti dijakov ter šol.

V skladu z zakonom, ki ureja poklicno izobraževanje in usposabljanje, poklicne šole niso razdeljene glede na področje izobraževanja, večina jih izvaja programe z več različnih področij. Cilj srednjega poklicnega izobraževanja je dijakom zagotoviti znanje in spretnosti, ki so potrebni za pridobitev poklicne kvalifikacije in posledično pri iskanju zaposlitve ali pri samozaposlitvi. Nadaljnji cilji so spodbujanje razvoja učencev v dobre in uravnotežene ljudi in člane družbe, dijakom zagotoviti znanje in spretnosti, ki so potrebni za nadaljnji študij, zadovoljevanje osebnih interesov dijakov ter spodbujanje vseživljenjskega učenja. Poleg izobraževanja na poklicnih šolah lahko dijak pridobi poklicno kvalifikacijo s programom vajeništva ali prek kompetentno zasnovanim kvalifikacijskim sistemom pristojnosti, ki temelji na usposobljenosti. Po končanju srednjega poklicnega izobraževanja, dijaki dobijo podeljeno poklicno kvalifikacijo. Vsi programi vključujejo praktično usposabljanje z delom vsaj pol leta. Poklicne šole so v lasti občine, zveze občin ali zasebnih organizacij in ustanov. Malo več kot petina šol je zasebnih.

Poklicno izobraževanje je razdeljeno v sektorje²¹, ki se delijo na študijska področja in nato v kvalifikacije in izobraževalne programe. Srednje poklicno izobraževanje je na voljo brezplačno, majhne pristojbine lahko šole, z dovoljenjem Ministrstva za šolstvo, zaračunajo za posebne namene (npr. za osebno opremo). Dijaki imajo na voljo brezplačen dnevni obrok, vendar morajo plačati za svoje učbenike. Šole so organizirane lokalno ali z regionalno mrežo

²¹ Sektorji izobraževanja so humanistika in poučevanje, naravni viri in okolje, naravoslovne znanosti, tehnologija in transport, družbene vede, poslovanje in upravljanje, turizem, gostinstvo in gospodinjstvo, socialne in zdravstvene storitve, šport in kultura.

sodelovanja, kjer je pouk organiziran skupaj z drugimi lokalnimi poklicnimi šolami. Kot rezultat, imajo dijaki več možnosti, da vključijo znanje iz različnih ustanov v svoje nadaljnje načrte za študij (Eurydice FNBE & CEDEFOP FNBE, 2010, str. 28).

4.2.1 Vpis

V srednje poklicno izobraževanje se lahko vpiše vsak, ki je uspešno zaključil obvezno osnovnošolsko izobraževanje ali pridobil temu enakovredno izobrazbo v tujini (Eurydice FNBE & CEDEFOP FNBE, 2010, str. 29). Lahko pa tistim, ki niso zaključili obveznega izobraževanja in so stari vsaj 17 let, odobrijo vpis zaradi posebnih razlogov, vendar zelo redko. Učenci se za srednješolsko izobraževanje prijavijo prek skupnega prijavnega nacionalnega sistema. Zahteva v vseh izobraževalnih programih je, da je dijakovo zdravstveno stanje takšno, da ne ovira njegovega sodelovanja v programu. Ministrstvo za šolstvo določi merila (glavna merila za izbor so uspeh pri predhodnem izobraževanju, delovne izkušnje ipd.) in predpise v zvezi z izbiro dijakov v program, sam izbor pa opravi šola sama pri čemer lahko zahteva tudi opravljanje raznih sprejemnih izpitov.

4.2.2 Organizacija časa, razredov in kraja

V zakonodaji ni posebnih določb o številu šolskih dni, šolskem letu in počitnicah, temveč to določi posamezna šola sama. Pouk je organiziran periodično po obdobjih, vsako obdobje pa ima različen dnevni in tedenski urnik. Šola odloča o zagotavljanju študijskih enot in kdo bo napredoval v višji letnik, večinoma dijaki napredujejo kot skupina in ne posamezno. Posamezno napredovanje je mogoče pri izbirnih predmetih.

4.2.3 Kurikul

Kurikul v poklicnem izobraževanju je sestavljen iz jedra nacionalnega kurikula, kurikula šole in osebnega načrta dijaka (Eurydice FNBE & CEDEFOP FNBE, 2010, str. 29-30). Nacionalni zavod za izobraževanje odobri specifične kvalifikacije jedra nacionalnega kurikula in zahteve za vsako kompetenčno zasnovano kvalifikacijo. Te so sestavljene v sodelovanju z delodajalci in zaposlenimi na različnih področjih, drugimi predstavniki in strokovnjaki iz gospodarskega življenja, kot tudi učitelji in dijaki. Temeljni nacionalni kurikul opredeljuje osnovne sposobnosti in poklicne veščine, ki jih zahteva trg delovne sile v določenem sektorju, predstavlja pravno normo za šole in hkrati podlago za nacionalno evalvacijo učnih rezultatov. Nacionalni zavod za izobraževanje določi cilje in temeljne učne vsebine vsakega izobraževalnega programa. Poleg tega temeljni nacionalni kurikul določa merila za ocenjevanje poklicnih znanj in usposobljenosti, sestavljen je na tak način, da kvalifikacije zagotavljajo temeljne poklicne spretnosti za različne poklicne naloge in bolj specializirano usposobljenost.

Šole pripravijo svoje programe na podlagi temeljnega nacionalnega kurikula, kamor vključijo podrobnejšo vsebino, ki se prilagaja spremembam v lokalnem okolju, metode dela in organizacijo pouka. Cilj šol je oblikovati svoje izobraževalne programe skupaj z drugimi lokalnimi institucijami, tako da lahko dijaki vključijo v svoje izobraževanje tudi module iz drugih področij in gimnazijskega programa.

Za vsakega dijaka se pripravi osebni izobraževalni načrt, ki vsebuje podatke o tem, kaj, kdaj, kako in v kakšnem vrstnem redu bo potekalo njegovo izobraževanje. V zadnjih letih je cilj razvijanja kurikula v smer, ki ustvarja možnosti in priložnosti za individualno napredovanje. Od 1. avgusta 2001 vsi srednje poklicni izobraževalni programi trajajo tri leta in so ovrednoteni z 120 KT, pri čemer je ena KT enaka 40 uram dela. Poklicni izobraževalni programi vključujejo strokovne predmete oz. module, vključno s praktičnim usposabljanjem z delom (vsa tri leta), splošne predmete, izbirne predmete, ki so na voljo na njegovi šoli ali na kateri koli drugi srednji šoli, svetovanje dijakom in končen projekt.

4.2.4 Ocenjevanje, napredovanje in certificiranje

Nacionalni zavod za izobraževanje tudi izdaja predpise v zvezi s ocenjevanjem in certifikati (Eurydice FNBE & CEDEFOP FNBE, 2010, str. 31). Znanje dijakov, spretnosti in njihov napredek se ocenjuje v rednih časovnih intervalih med in po izobraževanju z ocenami odlično (5), dobro (4-3) in zadovoljivo (2-1). Izbirne predmete se lahko s soglasjem študentov oceni le z oznako »naredil«, brez navedbe dejanske številčne ocene. Ocenjevanje izvedejo učitelji, učitelji na delovnem mestu in predavatelj na delovnem mestu, katerega imenuje delodajalec. Ocena mora usmerjati in motivirati dijake, pa tudi razvijati njihovo sposobnost samoocenjevanja. Od leta 2006 je kot dokaz za doseg ciljev vključena tudi praktična predstavitev naučenih spretnosti. Dijaki ob zaključku (ko opravijo 75 modulov) dobijo podeljeno poklicno kvalifikacijo (spričevalo), ne glede na to ali opravljajo maturo ali ne. Dijak, ki opusti izobraževanje, dobi certifikat o odstopu, ki vključuje podrobnosti o opravljenih modulih in njihovih ocenah. Na zahtevo, lahko dijaki med izobraževanjem dobijo certifikat o opravljenih predmetih, kjer so tudi navedeni predmeti, ki še niso opravljeni.

5 PRIMERJAVA MED PREDSTAVLJENIMI IZOBRAŽEVALNIMI SISTEMI

V prejšnjih štirih poglavjih sem predstavila sisteme srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji, Angliji, Flandriji in na Finskem, v tem poglavju pa predstavljam podobnosti in razlike med njimi. Primerjavo med sistemi sem naredila v dveh delih in sicer najprej primerjam *splošne značilnosti* sistemov, ki so načela in zakonodaja, porazdelitev odgovornosti in vloga vladnih organizacij v šolstvu, način financiranja in način zagotavljanja kakovosti. Pri slednjem primerjam izbrane sisteme po nizu kazalnikov za ocenjevanje kakovosti po priporočilih evropskega parlamenta in sveta o vzpostavitvi evropskega

referenčnega okvira za zagotavljanja kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (Ur. l. EU 2009/C, št. 155). Nato primerjam samo *organizacijo srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja*, kjer pogledam pogoje za vpis, organizacijo šolskega leta, proces oblikovanja kurikula ter kakšen je način ocenjevanja, napredovanja in certificiranja oziroma zaključevanja izobraževanja.

5.1 Primerjava splošnih značilnosti

Vse štiri izbrane države želijo povečati delež izobraženih prebivalcev in omogočiti enake možnosti za izobraževanje vsem ne glede na spol, raso, veroizpoved ipd. V Sloveniji je srednješolsko izobraževanje urejeno z več zakoni in vrsto podzakonskih aktov, medtem ko je v ostalih treh državah izobraževanje urejeno z manj zakoni. Tip sistema izobraževanja, kot ga imamo v Sloveniji, je izmed vseh najbolj centraliziran.

V Sloveniji ima pristojnosti za izobraževanje Ministrstvo za šolstvo (MŠŠ), ki pripravlja koncepte in strategije za izvajanje srednješolskega izobraževanja, zakonodajo in predpise ter strategije za njihovo implementacijo. Poleg MŠŠ ima pristojnosti za srednje poklicno in strokovno izobraževanje tudi Ministrstvo za delo in družino, njunemu delu pa pomagajo podporne institucije, kot so Center RS za poklicno izobraževanje (CPI), Državni izpitni center (RIC), Zavod za šolstvo (ZRSŠ), Andragoški center Slovenije ter zbornice (obrtne in gospodarske). V Angliji je za centralno upravljanje srednjega obveznega izobraževanja odgovorno Ministrstvo za otroke, šolo in družino (DCSF), ki oblikuje zakonodajo tako, da povečuje učinkovitost izobraževanja, načrtuje in spremlja izobraževanje. Za nadaljnje izobraževanje je pristojno Ministrstvo za gospodarstvo, inovacije in spretnosti (BIS), vendar je njegova naloga zgolj spodbujanje in promocija. Zanimiva se mi tu zdi vloga agencije Becte, ki skrbi za to, da se novosti na tehnološkem področju implementirajo v izobraževalni sistem in menim, da bi bilo smiselno, da se podobna agencija ustanovi tudi pri nas. Področje izobraževanja in usposabljanja v Flandriji je v pristojnosti Ministrstva za šolstvo in usposabljanje, štirih notranjih avtonomnih agencij, Sveta guvernerjev in flamskega sveta za izobraževanje (VLOR). Na Finskem so za izvajanje izobraževanja odgovorni Ministrstvo za šolstvo in Nacionalni zavod za izobraževanje, vendar je tu potrebno poudariti, da je Finska zakonodaja taka, da ne definira podrobnosti izobraževanja, ampak podeljuje to pravico šolam, ki se same prilagodijo lokalnim potrebam. Nacionalni zavod za izobraževanje samo nadzira razvoj izobraževalnih ciljev, vsebin in metod ter pripravi nacionalni kurikulum. Se pravi, da na Finskem Ministrstvo za šolstvo šolam samo dodeli pooblastilo za izvajanje in opredeli področje izobraževanja, šola pa se sama odloči katere izobraževalne programe bo izvajala. Tak način je povsem na mestu za hitro zadovoljevanje povpraševanja na trgu dela in menim, da bi postopoma tudi sami lahko prišli do tega. Za zdaj imajo pri nas lokalne skupnosti in šole v grobem vpliv le na vzdrževanje šolske posesti in oblikovanje odprtega kurikula. Že sedaj imajo šole težave z njegovim oblikovanjem (določanjem 20% učnih vsebin), saj nekako ne najdejo skupnega jezika z bližnjo okolico in delodajalci. Evalvacije CPI iz leta 2009 so

pokazale, da le okoli 50% delodajalcev sodeluje pri oblikovanju odprtega kurikula (Lenič & Žagar & Hergan, 2010, str. 50). V Angliji imajo lokalne oblasti več pristojnosti kot pri nas, vendar manj kot so jih imele v preteklosti, saj so leta 1988 z Zakonom o izobraževanju prenesli večino upravnih in vodstvenih funkcij na upravne organe šol. Poklicno izobraževanje spada pod pristojnost zbornic, država ga z zakoni ureja samo na najbolj splošni ravni. V Flandriji lokalne javne službe delujejo le kot organizacijski organi za njihovo lastno pokrajinsko in mestno/občinsko izobraževanje, saj se je ob koncu 70-ih let prejšnjega stoletja lokalnim šolam povečala upravna samostojnost in odgovornost. Vsaka občina na Finskem ima vsaj en oddelek, ki skrbi za izobraževanje, financiranje šol v regiji in zagotavljanje obveznega izobraževanja. V izbranih treh državah imajo občine več pristojnosti pri odločanju, saj te tudi najbolj vedo kakšna delovna sila je v regiji potrebna.

V Sloveniji je centralno upravno telo šole Svet šole, katerega glavne naloge so sprejetje razvojnega, izvedbenega, letnega delovnega in finančnega načrta ter priprava zaključnega letnega poročila. Ravnatelji pa skrbijo za izvajanje pedagoških in upravnih procesov v šoli. Ravno tako je v Angliji (obvezno srednje izobraževanje), Belgiji in na Finskem, s to razliko, da imajo šole na Finskem poleg upravnih odborov tudi svetovalni odbor, ki spodbuja sodelovanje med šolo in podjetji (pri nas so za to zadolženi organizatorji praktičnega izobraževanja ter obrtna in gospodarska zbornica). Šole za nadaljnje izobraževanje v Angliji so javne družbe, zato njihova organizacijska struktura ni zakonsko določena, kar jim omogoča večjo fleksibilnost in posledično hitrejše prilagajanje spremembam v okolju.

Srednješolsko izobraževanje v Sloveniji financira država, ki okoli 90% denarja neposredno razdeli po šolah. Občine financirajo šole na območju le za namene investicij in vzdrževanja. V Angliji je sistem financiranja podoben, razlikuje se le v tem, da država porazdeli denar za izobraževanje po občinah, le-te pa ga, skupaj z denarjem iz drugih virov, razdelijo naprej po šolah na območju. V Flandriji država vsako leto nameni fiksen znesek sredstev za izobraževanje, hkrati ga delno financirajo tudi občine, sredstva za investicije in vzdrževanje pa podeljuje Agencija za šolsko infrastrukturo. Na Finskem izobraževanje financira država in občine. Poleg tega imajo še del (2%) finančnih sredstev namenjenih za uspešnost, s čimer želijo bolj promovirati poklice in povečati možnost zaposlovanja. Spodnja tabela prikazuje višino denarnih sredstev po letih, ki jih posamezne države namenijo za izobraževanje.

Tabela 2: Višina državnih sredstev namenjenih izobraževanju od 2003 do 2007 (% BDP)

Leto	Država				EU-27
	Slovenija	Velika Britanija	Belgija	Finska	
2003	5,8	5,2	6,1	6,4	5,1
2004	5,8	5,2	6,0	6,4	5,1
2005	5,7	5,4	6,0	6,3	5,0
2006	5,7	5,5	6,0	6,1	5,1
2007	5,2	5,4	6,0	5,9	5,0

Vir: Investments in education and training – Total public expenditure on education as percentage of GDP, 2010.

Za primerjavo sem vključila še podatek o povprečni višini zneska, ki ga nameni 27 držav Evropske unije (EU-27). Vse izbrane države namenijo za izobraževanje višji delež BDP, kot je povprečje 27 držav EU, vendar je slovenski delež najnižji. V Tabeli 3 je prikazana višina sredstev, namenjenih za srednješolsko izobraževanje (ISCED stopnje 2-4) v letu 2006, izraženih kot delež BDP. Kot je razvidno iz tabele, nameni Slovenija najmanj (1,4% BDP), kar je tudi globoko pod povprečjem 27 držav EU (2,2% BDP), največ Belgija in Finska (2,6% BDP), vendar tudi Velika Britanija ne zaostaja veliko za njima (2,4% BDP).

Tabela 3: Višina sredstev namenjenih za ISCED stopnje 2-4 leta 2006 (% BDP)

Leto	Država				EU-27
	Slovenija	Velika Britanija	Belgija	Finska	
2006	1,4	2,4	2,6	2,6	2,2

Vir: Key data on education in Europe 2009, str. 124.

Kakovost izobraževanja v izbranih državah bom primerjala po kazalnikih, ki so navedeni v dokumentu Referenčni okvir za zagotavljanje kakovosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju (EQARF), ki ga je opredelila Evropska komisija v Dublinu leta 2005. V njem so navedeni sledeči kazalniki kakovosti, ki so podrobneje opredeljeni v Prilogi 4 (Ur l. EU 2009/C št. 155, Priloga II, str. 8-10):

- Ustreznost sistemov zagotavljanja kakovosti za izvajalce poklicnega izobraževanja in usposabljanja.
- Vlaganje v usposabljanje učiteljev in inštruktorjev.
- Stopnja udeležnosti v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja.
- Stopnja dokončnosti v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja.
- Stopnja zaposljivosti v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja.
- Uporaba pridobljenih spretnosti na delovnem mestu.
- Stopnja brezposelnosti.
- Razširjenost ranljivih skupin.
- Mehanizmi prepoznavanja potreb po usposabljanju na trgu dela.
- Programi spodbujanja boljšega dostopa do poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

V primerjavo sem vključila samo kvantitativne kazalnike (razen ustreznost sistemov), zato ne bom primerjala uporabe pridobljenih spretnosti na delovnem mestu, mehanizmov prepoznavanja potreb po usposabljanju na trgu dela in programov spodbujanja boljšega dostopa do poklicnega izobraževanja in usposabljanja (kvalitativne informacije). Zaradi pomanjkanja podatkov tudi ne bom primerjala držav s kazalnikoma razširjenosti ranljivih skupin ter stopnjo dokončnosti v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Kvantitativne kazalnike, zaradi dostopnosti, prikazujem na ravni držav, in sicer namesto Anglije upoštevam podatke za Veliko Britanijo in namesto Flandrije podatke za Belgijo.

Po prvem kazalniku imajo vse izbrane države ustanovljene komisije, ki preverjajo kakovost izobraževanja na državni ravni. V Sloveniji so to MŠŠ, RIC, CPI in Svet za evalvacijo. V

Angliji kakovost izobraževanja spremljata Urad za standarde v izobraževanju, oskrbo otrok in spretnosti (Ofsted) ter DCSF, v Flandriji je kakovost v pristojnosti Inšpektorata flamske skupnosti, Ministrstva za šolstvo in VLOR-a, na Finskem pa Nacionalni zavod za izobraževanje, Ministrstvo za šolstvo in Evalvacijski svet. Prav tako imajo šole v izbranih državah razvit notranji sistem za zagotavljanje in preverjanje kakovosti (opravljajo samoevalvacijo).

Vlaganje v usposabljanje učiteljev in inštruktorjev primerjam na podlagi števila dijakov na posameznega učitelja ter na podlagi vloženih sredstev za plače učiteljev. V Tabeli 5 (Priloga 5) je prikazano povprečno število dijakov za obdobje od leta 2003 do 2007. Iz nje lahko razberemo, da je število dijakov na učitelja najvišje na Finskem, in sicer 16 dijakov. Sledi Slovenija, kjer je okoli 14 dijakov na enega učitelja, Velika Britanija z 11 in Belgija z 10 dijaki na učitelja. Sredstva, ki jih država nameni za financiranje izobraževanja, so v grobem namenjena za investicije, plače učiteljev in tekoče stroške. Povprečna višina deleža, namenjenega plačam, v 27 državah Evropske unije (EU-27) je 72,0% (Tabela 6, Priloga 5). Najvišji delež izmed izbranih držav, za plače učiteljev, nameni Belgija (85,5%), sledi Velika Britanija z 73,5%, Slovenija in Finska pa namenita pod evropskim povprečjem in sicer prva 69,5% in druga le 60,9%.

Stopnjo udeležnosti v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja v izbranih državah od leta 2003 do 2007 prikazuje Tabela 7 v Prilogi 5. Delež dijakov v poklicnem izobraževanju je glede na vse dijake, ki so vključeni v izobraževanje na ISCED stopnji 3 je bil v letu 2003 najvišji v Belgiji (70,3%), malo nižji (69,2%) v Veliki Britaniji. Sledi Slovenija, kjer je bilo v poklicno izobraževanje vključenih 69,4% vseh dijakov in Finska z 58,8%. V vseh štirih državah je ta delež dijakov višji od povprečja EU, ki je znašal 55,6%. Do leta 2007 se delež ni veliko spreminjal, razen v Veliki Britaniji, kjer je delež leta 2006 znašal 41,7%, leto poprej pa kar 72,2%. V letu 2007 je bilo povprečje EU-27 51,5%, pod njim je bila izmed izbranih držav le Velika Britanija z 41,4%, prva nad povprečjem Slovenija (64,9%), druga Finska (66,7%) in najvišje nad povprečjem Belgija z 69,6% vključenih dijakov v poklicno izobraževanje na ISCED stopnji 3.

Stopnjo zaposljivosti v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja po državah primerjam glede na stopnjo brezposelnosti med novimi absolventi (starost 15-24 let). Pri tem prikazujem podatke tudi za zgoraj navedeni sedmi kazalnik, stopnjo brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti med mladimi starimi od 15 do 24 let, ki imajo dokončano ISCED 3 ali 4 stopnjo izobrazbe (Tabela 8, Priloga 5) je bila v povprečju EU-27 v prvem četrtletju 2010 18,9%. Pod tem povprečjem sta Slovenija s 13,9% stopnjo brezposelnosti in Velika Britanija (16,6%). Malo nad povprečjem je Finska z 20,4% stopnjo in Belgija s 23,7% stopnjo brezposelnosti med mladimi. Stopnja brezposelnosti med vsemi prebivalci je v EU-27 v povprečju 10,0%, v vseh izbranih državah je nižja in sicer je na Finskem 9,3%, v Belgiji 8,6%, v Veliki Britaniji 8,0% in najnižja v Sloveniji, kjer znaša 7,1% (Tabela 9, Priloga 5).

Za primerjavo uspešnosti sem pri posameznemu kazalniku države razvrstila od prvega do četrtega mesta z ocenami od 1 (najboljše) in 4 (najslabše) in nato izračunala aritmetično sredino ocen (Tabela 10, Priloga 5). Glede na izbrane kazalnike ima najboljšo oceno Belgija (M=2,0), sledi Slovenija (M=2,2), nato Velika Britanija (M=2,4) in nazadnje še Finska (M=3,4).

5.2 Primerjava organizacije srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja med državami

V tem podpoglavju bom primerjala organizacijo srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja glede na vpisne pogoje, organizacijo pouka in razredov, kurikulum, ocenjevanje in zaključevanje. Pred tem pa bi rada omenila še razliko, ki se kaže na celotni ravni sekundarnega izobraževanja (kjer je vključeno še srednje splošno izobraževanje). Na Sliki 5 (Priloga 3) so prikazane sheme izobraževalnih sistemov v izbranih državah od sekundarne stopnje naprej. Tu se vidi, da imamo v Sloveniji ločeno splošno in poklicno izobraževanje, kjer gre za **institucionalno diferenciacijo oz. večtirni sistem**. Za ta tip diferenciacije so značilne vzporedne šole z različnimi standardi in možnostmi nadaljevanja šolanja (Medveš 2002). V Belgiji imajo tudi ločeno splošno in poklicno izobraževanje, vendar s povezavami in sicer gre za **programsko – smerno diferenciacijo**. Pojem programska diferenciacija se nanaša na obstoj več različnih programov na isti stopnji izobraževanja, ki se izvajajo v skupni šoli, smerna diferenciacija pa pomeni, da obstajajo institucije z različnimi programi, ki nadomeščajo šole. Angleški model je nediferenciran s poudarkom na splošnem izobraževanju; za obvezni del srednjega izobraževanja je značilno, da šole izvajajo enoten program, ki temelji na izbirtosti (**programska integracija**), za nadaljnje izobraževanje pa je značilna tako institucionalna kot programska diferenciacija. Na Finskem imajo programsko integracijo, za katero je značilna, da imata splošno in poklicno izobraževanje skupen del kurikula.

Pogoji za vpis v srednje poklicno in strokovno izobraževanje so v vseh izbranih državah različni. V Sloveniji je glavno merilo za vpis uspeh v osnovni šoli in razni preizkusi nadarjenosti. V Angliji je večina šol, ki izvajajo obvezno srednje izobraževanje, neselektivnih (večinoma starši izberejo šolo, ki jo bo obiskoval njihov otrok), šole, ki izvajajo nadaljnje izobraževanje, pa same določijo vpisne pogoje (največkrat je to uspeh). V Flandriji je pogoj za vpis končana osnovna šola ali soglasje staršev in ugodno mnenje Usmerjevalnega centra za dijake in Razrednega sveta. Na Finskem je pogoj le končano osnovnošolsko izobraževanje oziroma temu enakovredna izobrazba, pridobljena v tujini (ISCED 1).

V vseh izbranih državah je organizacija šolskega leta in dela podobna, kjer se šolsko leto začne 1. septembra in, z vmesnimi počitnicami, konča konec junija, pouk poteka v dopoldanskem času od ponedeljka do petka, praktični pouk poteka v šoli in praktično usposabljanje z delom pri delodajalcih ali medpodjetniških centrih. Drugače je le v šolah za

nadaljnje izobraževanje v Angliji in v šolah na Finskem, ki same določijo kako in kdaj se bo pouk izvajal.

V Sloveniji pripravijo strokovnjaki s področja izobraževanja, ZRSS, CPI, MŠŠ, MDD 80% vsebine programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, 20% pripravijo šole v povezavi s socialnimi partnerji. Glavne značilnosti kurikulumov v srednjih poklicnih šolah so odprtost (odprti kurikulum), integracija ključnih kompetenc, spodbujanje vseživljenjskega učenja, enostavne sheme mobilnosti za dijake in implementacija sistema kreditnih točk. V Angliji je kurikulum obveznega srednjega izobraževanja razdeljen na ključni fazi 3 in 4 (na ključnih fazi 3 obvezni del kurikula zajema osnovne predmete in temeljne teme, na ključni fazi 4 je v kurikulumu manj obveznih predmetov), ki ga pripravijo strokovnjaki z DCSF in Agencije za razvoj kvalifikacij in kurikula (QCDA). Šole za nadaljnje izobraževanje nimajo državno določenega kurikula. V Flandriji vlada oblikuje kurikulum za obvezni del na drugi in tretji stopnji srednjega izobraževanja, kurikule za dopolnilni del in za prvo stopnjo pa oblikuje Kurikularno telo. Na Finskem je kurikulum določen na treh ravneh in sicer na nacionalni, šolski in individualni ravni. V splošnem delu kurikula so splošni predmeti določeni s strani Nacionalnega zavoda za izobraževanje, poklicni predmeti pa vključujejo področja, ki zadovoljijo potrebe v lokalnem delovnem okolju. V osebnih učnih načrtih so predmeti, ki si jih dijak izbere sam. Smiselno bi bilo tudi pogledati kolikšno je razmerje med delom, ki ga oblikuje država in delom, ki ga določi šola sama, vendar podatka za izbrane države, razen Slovenije (80/20) nisem dobila.

V vseh izbranih državah poteka med izobraževanjem ocenjevanje sproti in interno. Dijaki napredujejo v višji letnik, če izpolnijo vse obveznosti po programu. Po zaključku izobraževanja dijaki v Sloveniji, za pridobitev spričevala, opravljajo zaključni izpit ali poklicno maturo na državni ravni, ki sta sestavljena iz ustnega in pisnega dela. Če dijak opravi vse obveznosti po programu, ne opravi pa mature ali zaključnega izpita ima možnost za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije (<http://www.cpi.si/nacionalne-poklicne-kvalifikacije.aspx>). V Belgiji opravljajo integriran test (GIP), ki je podoben poklicni maturi in je ravno tako sestavljen iz pisnega in ustnega dela, vendar poteka na šolski ravni. Spričevalo in končno oceno podeli dijakov učitelj na podlagi uspeha na GIP-u, ocen in dela tekom izobraževanja (Key data on Education 2009, str. 239-240). Na Finskem je šolanje mogoče zaključiti tudi brez mature; dovolj je, da imajo dijaki opravljenih 75 modulov. Končno oceno tako sestavljajo ocene in delo tekom izobraževanja. Če pa se dijaki odločijo opravljati maturo, le-ta poteka pisno in na državni ravni. V Angliji imajo dijaki možnost opravljati več različnih preizkusov znanja, najpogostejši pa je A-raven, ki poteka na državni ravni, ima ustni in pisni del, končna ocena pa je sestavljena na enak način kot v Belgiji. Po zaključku izobraževanja lahko dijaki, v vseh izbranih državah, vstopijo na trg dela ali pa nadaljujejo izobraževanje (ni mrtvih rokavov).

5.3 Predlogi za izboljšanje slovenskega sistema izobraževanja

Na podlagi predstavljenih sistemov in primerjav med njimi v tem poglavju predstavim nekaj predlogov za izboljšanje slovenskega sistema izobraževanja. Prvo idejo za izboljšavo sem dobila, ko sem zasledila vlogo agencije Becta v Angliji, katera v povezavi z DCSF skrbi, da se novosti na tehnološkem področju implementirajo v izobraževalni proces. Glede na nenehen tehnološki razvoj in posodabljanja proizvodnih procesov, se mi zdi smiselna uvedba podobne agencije pri nas in sicer, kot samostojne institucije, kot poseben oddelek na Ministrstvu za šolstvo ali na Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Če želimo, da bodo dijaki po končanem izobraževanju dobro usposobljeni za opravljanje poklica, za katerega so se izobraževali, je potrebno, da se jih uči novih, sodobnih in naprednejših stvari. Pri tem je potrebno omeniti, da je prav tako treba posodabljati opremo, s pomočjo katere dijaki opravljajo praktični pouk v šoli. Prav slednje pa bo v šolske delavnice možno hitreje vpeljati, če država poveča delež sredstev, namenjenih srednješolskemu izobraževanju. Sledeče bi bilo v Sloveniji dobro izboljšati sodelovanje med šolami in podjetji v regiji. Konec koncev so podjetja tista, ki dejansko vidijo dijakovo pridobljeno znanje, ki vedo katera znanja hočejo in potrebujejo, ki vedo kako poteka proizvodni proces ipd. S sodelovanjem bi podjetja dobila zelen kader, s svojim znanjem, izkušnjami in predlogi pa bi hkrati šolam olajšali oblikovanje odprtega kurikula. Smiselno se mi še zdi, da bi v slovenski sistem, na ravni kurikula, uvedli tudi osebni izobraževalni načrt, kot ga imajo na Finskem, kjer se vsakega dijaka obravnava individualno. S tem bi učne vsebine, ali vsaj del učnih vsebin, prilagodili posamezniku, glede na njegove želje in sposobnosti, s čimer bi se dijaku povečala motivacija za učenje, delo in dokončanje šolanja, posledično pa bi se s tem povečala uspešnost sistema.

SKLEP

Nastanek in razvoj šolstva predstavlja pomemben del kulturne zgodovine, zlasti v Evropi, kjer smo postali odvisni od ustvarjanja na področju vzgoje in izobraževanja. Prehod na gospodarstvo, ki temelji na znanju, zahteva posodobitev in stalno izboljševanje sistemov izobraževanja, kot odgovor na hitre spremembe v gospodarstvu. Šolstvo se je v državah, glede na politične, kulturne, znanstvene in druge vplive, različno razvijalo in tako so v grobem nastali štirje različni izobraževalni sistemi. Za primerjavo sem si poleg slovenskega sistema (srednjeevropski tip) izbrala po en sistem iz vsakega tipa, in sicer angleški (anglosaški tip), flamski (frankofonsko-romanski tip) ter finski izobraževalni sistem (skandinavski tip), kjer sem se usmerila le na srednje poklicno in strokovno izobraževanje. Organizacijo različnih tipov sem primerjala z namenom, da bi ugotovila kateri je pri odgovarjanju na spremembe v gospodarstvu uspešnejši.

S primerjavo uspešnosti posameznih sistemov z nizom kvantitativnih kazalnikov kakovosti si je najboljšo oceno prislužil sistem v Flandriji, malo za njim slovenski in angleški ter nazadnje še finski. Seveda ni nujno, da moja ocena odraža dejansko stanje, saj obstaja še vrsta drugih

kazalnikov, tako kvantitativnih kot kvalitativnih, s katerimi bi se dalo še podrobneje primerjati uspešnost oziroma kakovost sistema. Glede na splošne značilnosti, se tipi sistemov ne razlikujejo veliko med seboj. Povsod je izobraževanje zakonsko urejeno, odgovornosti zanj se porazdeljujejo med vlado, ministrstvi za šolstvo, podpornimi institucijami, lokalnimi skupnostmi in ne nazadnje šolami; deloma se razlikujejo le v moči odločanja. V vseh državah vlada nameni okoli 5-6% BDP za izobraževanje, ta denar pa se naknadno razdeli po stopnjah izobraževanja. V izbranih treh državah namenijo za srednješolsko izobraževanje okoli 2,6% BDP, medtem ko je ta delež v Sloveniji le 1,4% BDP. Menim, da so za uspešnost vsakega sistema, ne samo izobraževalnega, potrebne investicije in denarna sredstva, zato bi bilo dobro ta delež povišati.

V sami organizaciji srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja se izobraževalni sistemi tudi bistveno ne razlikujejo. Večje razlike se pojavljajo le pri načinu oblikovanja kurikula, kjer se mi zdi finski način najboljši, saj vsebuje tudi individualno raven. Glede na analizo sem ugotovila, da je v vseh sistemih sama organizacija na ravni sistema dobra in da sistem v Sloveniji večjih sprememb ni potreben. Očitno bo za ugotovitev vzrokov počasnejšega prilagajanja spremembam na trgu dela in same uspešnosti sistema, potrebno pogledati globlje in sicer na samo raven izvajanja izobraževanja tj. na raven šol. Sistem je lahko še tako dobro postavljen, vendar brez doslednega izvajanja procesov v njem, ne bo učinkovit. Zato so pomemben faktor v vsaki organizaciji tudi ljudje, katerih uspešnost je med drugim odvisna tudi od razmer v delovnem okolju.

LITERATURA IN VIRI

1. *Apprenticeships, Skills, Children and Learning Act 2009*. Najdeno 10. januarja 2010 na spletnem naslovu http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2009/ukpga_20090022_en_1.
2. *Center RS za poklicno izobraževanje – Izobraževalni programi – Značilnosti izobraževalnih programov*. Najdeno 10. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.cpi.si/izobrazevalni-programi/znacilnosti-izobrazevalnih-programov.aspx>.
3. *Center RS za poklicno izobraževanje – Nacionalne poklicne kvalifikacije*. Najdeno 10. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.cpi.si/nacionalne-poklicne-kvalifikacije.aspx>.
4. *Center RS za poklicno izobraževanje – Poklicni standardi*. Najdeno 10. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.cpi.si/poklicni-standardi.aspx>.
5. Delež dijakov v poklicnem izobraževanju glede na vse dijake na ISCED stopnji 3 od leta 2003 do 2006. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_ipart_s&lang=en.
6. *Education Act 1996*. Najdeno 10. januarja 2010 na spletnem naslovu http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1996/ukp_ga_19960056_en_1.
7. *Education Reform Act 1988*. Najdeno 10. januarja 2010 na spletnem naslovu http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1988/ukp_ga_19880040_en_1.
8. Eurydice Unit of Finnish National Board of Education, CEDEFOP ReferNet Coordination Unit of Finnish National Board of Education (2007). *Structures of Education and Training Systems in Europe, Finland, 2007 Edition*. Bruselj: Eurydice.
9. Eurydice Unit of Finnish National Board of Education, CEDEFOP ReferNet Coordination Unit of Finnish National Board of Education (2010). *Structures of Education and Training Systems in Europe, Finland, 2009/10 Edition*. Bruselj: Eurydice.
10. Eurydice Unit of United Kingdom National Foundation for Educational Research, United Kingdom ReferNet/CEDEFOP Qualifications and Curriculum Authority (2003). *Structures of Education and Training Systems in Europe – United Kingdom / England, Wales and Northern Ireland, 2003 Edition*. Bruselj: Eurydice.
11. Eurydice Unit Slovenia (2008). *Structures of Education and Training Systems in Europe – Slovenia, 2007/08 Edition*. Bruselj: Eurydice.
12. Eurydice Unit Slovenia (2010). *Structures of Education and Training Systems in Europe – Slovenia, 2009/10 Edition*. Bruselj: Eurydice.
13. Eurydice, Eurostat, EACEA (2009). *Key Data on Education in Europe, 2009 Edition*. Bruselj: Eurydice.
14. Higginson C. (2010). *Structures of Education and Training Systems in Europe – United Kingdom / England, 2009/10 Edition*. Bruselj: Eurydice.
15. Hostens G., De Vries, R. (2009). *Educational Structures and Education Systems for Vocational Training and Adult Education in Europe, Belgium / Flemish Community, 2009 Edition*. Bruselj: Eurydice.

16. Klarič T., Žagar T., Slivar B. et al. (2010). Poročilo o spremljanju individualnega – osebnega izobraževalnega načrta v šolskem letu 2008/2009. Ljubljana: Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.
17. Kumer B., Mali D. (2007). Modularno izobraževanje v Sloveniji. V *Logar, T., Marentič, U., Cosic, J. (ur), Modularno zgrajeno poklicno izobraževanje in usposabljanje – Primeri dobre prakse v Evropi* (str. 112-121). Radom, Poljska: Institute of Sustainable Technologies – National Research Institute Radom.
18. Lenič Š., Žagar T. & Hergan M. (2010). Poročilo o spremljanju odprtega kurikula v šolskem letu 2008/2009. Ljubljana: Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.
19. Lloyd N., Khan N. A. & Jacyniuk-Lloyd M. (2007). Modularno zgrajeni programi nadaljnjega usposabljanja v Veliki Britaniji. V *Logar, T., Marentič, U., Cosic, J. (ur), Modularno zgrajeno poklicno izobraževanje in usposabljanje – Primeri dobre prakse v Evropi* (str. 112-121). Radom, Poljska: Institute of Sustainable Technologies – National Research Institute Radom.
20. Medveš Z. (2002). Nova paradigma pravičnosti v šoli. V *Sodobna pedagogika, št. 5/02* (str. 24-41). Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.
21. *Ministrstvo za šolstvo in šport – Delovna področja – Srednješolsko izobraževanje*. Najdeno 10. januarja 2010 na spletnem naslovu http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/srednjesolsko_izobrazevanje.
22. *Odlok flamske vlade za urejanje izobraževanja*. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13933>.
23. OECD (1996). Lifelong Learning For All. Meeting of the Education Committee at Ministerial Level, 16. - 17. januar 1996, Pariz.
24. Skubic Ermenc K., Pevec Grm S. (2006). Poklicno izobraževanje na Finskem. V *Gaber S., (ur.) (2006). Zakaj Finci letijo dlje?* Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
25. Stopnja brezposelnosti med mladimi starimi od 15 do 24 let, ki imajo dokončano ISCED 3 ali 4 stopnjo izobrazbe za obdobje januar – marec 2010. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_iunemp&lang=en.
26. Stopnja brezposelnosti za obdobje januar – marec 2010. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsq_urgaed&lang=en.
27. Število dijakov na posameznega učitelja na ISCED stopnji 3 od leta 2003 do 2007. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_iste&lang=en.
28. Tome M. (1999). Poklicno izobraževanje v preteklosti na Slovenskem. V *Sodobna pedagogika, št. 2/99* (str. 102-122). Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.
29. *Ustava Belgije*. Najdeno 10. januarja 2010 na spletnem naslovu http://www.senate.be/deutsch/const_de.html.

30. Višina državnih sredstev namenjenih izobraževanju od leta 2003 do 2007 izraženih z odstotkom BDP. Najdeno 1. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_thexp&lang=en.
31. Zakon o maturi. *Uradni list RS* št. 1/2007-UBP1.
32. Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja. *Uradni list RS* št. 35/2001.
33. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. *Uradni list RS* št. 3/2007-UBP1.
34. Zakon o gimnazijah. *Uradni list RS* št. 1/2007-UBP1.
35. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. *Uradni list RS* št. 16/2007-UBP5, 36/2008.
36. Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju. *Uradni list RS* št. 79/2006.
37. Zevnik M., Skubic Ermenc K., Pevec Grm S. et al. (2007). CPI pri razvoju skupnega evropskega prostora za poklicno izobraževanje. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Najdeno 10. januarja 2010 na spletnem naslovu http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Publikacije/ESF_slo.pdf.

PRILOGE

Priloga 1: Nevladne institucije, odgovorne za nadaljnje izobraževanje v Angliji

Priloga 2: Vrste kvalifikacij po končanem nadaljnjem izobraževanju v Angliji

Priloga 3: Delne strukture izobraževalnih sistemov v izbranih državah

Priloga 4: Referenčni niz izbranih kazalnikov kakovosti za ocenjevanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja

Priloga 5: Kazalniki kakovosti v izbranih državah

Priloga 1: Nevladne institucije, odgovorne za nadaljnje izobraževanje v Angliji

Naloge nevladnih institucij so lahko izvršilne, upravne, ureditvene in tržne. Na primer Agencija za usposabljanje in razvoj (*Training and development agency*) je odgovorna za usposabljanje učiteljev in strokovni razvoj vseh zaposlenih v šolah; Nacionalna akademija za vodenje šol in oskrbo otrok (*National college for leadership of schools and children's services*) ponuja ravnateljem in šolskim svetovalnim delavcem možnosti za razvoj sposobnosti profesionalnega vodenja; Svet za splošno izobraževanje (*General teaching council for England*) je neodvisen strokovni organ za poučevanje, pri katerem se morajo registrirati vsi učitelji, ki želijo poučevati v javnih šolah. Agencija Becta je financirana s strani vlade in posluje na ravni celotnega Združenega kraljestva. V povezavi z DCSF in drugimi partnerji skrbi, da se vse novosti na tehnološkem področju implementirajo v izobraževalni proces, kar vodi v usklajevanje, razvoj in vpeljevanje novih strategij vlade, da se izkoristi moč tehnologije za pomoč pri izboljšanju izobraževanja.

Priloga 2: Vrste kvalifikacij po končanem nadaljnem izobraževanju v Angliji

A-ravni so izpiti iz samostojnih predmetov in so strukturirani na naslednji način:

- AS – V prvem letu nadaljnega izobraževanja dijaki običajno opravljajo izpit iz štirih ali pet predmetov za pridobitev kvalifikacij. To so samostojne kvalifikacije in običajno sestavljene iz treh enot.
- A2 – Opravlja se v drugem letu nadaljnega izobraževanja in je druga polovica kvalifikacij A-ravni. Dijaki običajno opravljajo izpit iz treh predmetov, ki so jih tudi opravljali na AS stopnji. Sestavljeni so iz treh enot, vendar bolj zahtevnih kot AS.

GCE (General Certificate of Education) ali A-raven iz »uporabnih predmetov« je na voljo tudi dijakom nadaljnega izobraževanja, ki pa je na nižji težavnostni stopnji. Te kvalifikacije poudarjajo znanje, spretnosti in razumevanje v širšem poklicnem področju in so namenjene celoviti pripravi na zaposlitev, prav tako pa so pogoj za vpis na univerzo. Prav tako kot A-raven, je strukturiran na način AS/A2, kjer je možno tudi ocenjevanje z dvojnimi ocenami. Ocenjevanje pri nadaljnem izobraževanju ima pet-stopenjsko lestvico od A (najvišje) do E (najnižje), z U pa se označi »ni opravljen« (*unclassified*). Univerze običajno zahtevajo, da dijaki opravijo dva ali tri predmete na A-ravni ali A-ravni iz »uporabnih predmetov«. Mnoge univerze zahtevajo od kandidatov, da imajo opravljene nekatere ali vse kvalifikacije na določenem področju, kjer ima ocena tudi pomembno vlogo.

Diplome so nove kvalifikacije, ki združujejo teoretično študijo s praktičnimi izkušnjami in so sestavni del reform vlade (omenjenih v točki 2.1.3). Od septembra 2009 so na voljo diplome iz desetih predmetov, vključujoč IT, inženiring in frizerstvo. Diplome na drugih področjih bodo uvedene v naslednjih letih in od leta 2013 bodo vsi mladi imeli pravico do vseh 17 diplom v svojem lokalnem območju. Diplome so na voljo na treh različnih ravneh in sicer temeljne (enako petim GCSE), višje (enako sedmim GCSE) in visoke (enako trem in pol A-ravnem). Od leta 2011 so predvidene še t.i. »razširjene diplome« na vsaki izmed navedenih ravneh. Diplome podeljujejo t.i. diplomski konzorciji (združenje šol, kolidžev, centrov za usposabljanje ter delodajalcev), ki jih je odobrila vlada.

Ključne poklicne kvalifikacije so na voljo iz komunikacije, uporabne matematike in informacijske tehnologije. Kvalifikacije so namenjene temu, da se jih opravlja skupaj z drugimi izpiti, kot so GCSE, A-raven ali programi vajeništva na delovnem mestu. Načrtuje se, da bodo od septembra 2010 ključne poklicne kvalifikacije nadomeščene z novimi **kvalifikacijami funkcionalnih spretnosti**, ki so prav tako del omenjenih reform vlade in bodo na voljo vsem, ne glede na starost. Funkcionalne spretnosti so praktične spretnosti v angleškem jeziku, informacijski in komunikacijski tehnologiji (IKT) in matematiki, ki so bistvene za samozavestno opravljanje dela, učinkovito in neodvisno življenje. Na voljo bodo kot samostojne kvalifikacije, kot del diplome in v okviru vajeništva.

Nacionalne poklicne kvalifikacije (*National vocational qualifications – NVQs*), omogočajo dijakom in zaposlenim, ki so opustili redno šolanje, pridobiti priznane kvalifikacije za določene poklice. Na voljo so z 11 poklicnih področjih, na petih ravneh, od temeljnih spretnosti do strokovnih. Ljudje, ki imajo opravljene določene NVQ, se lahko nadaljnje izobražujejo in usposablajo ali lažje zaposlijo.

Glavni državno financiran program izpopolnjevanja za mlade je program **vajeništva**. Na voljo je na več različnih ravneh:

- *zgodnje vajeništvo*, ki je namenjeno motiviranim 14 do 16-letnim dijakom, da preživijo do dva dni na teden na delovnem mestu;
- *pred-vajeništvo*, ki je namenjeno brezposelnim starim od 16 do 18 let, da se jih pripravi za pripravništvo in zaposlitev;
- *vajeništvo* je praktično usposabljanje na delovnem mestu in temelji na NVQ. Okviri za usposabljanje so razviti v več kot 80 sektorjih zaposlovanja;
- *višje vajeništvo* je oblika partnerstva med vlado in industrijo, njegov cilj je zagotoviti širše sposobnosti in kvalifikacije, ki jih potrebujejo industrija in delodajalci. Višje vajeništvo je večinoma namenjeno tistim, ki niso zaključili nadaljnjega izobraževanja in so hkrati bolj zreli pripravniki. Višji vajenci imajo status zaposlene osebe in prejemajo plačo s strani svojih delodajalcev.

Začetna/bazična spričevala in diplome so poklicne kvalifikacije, ki so na voljo skupaj z GCSE in »uporabnimi predmeti«. Mladim in odraslim omogočajo, da se izobražujejo po rednih ali skrajšanih izobraževalnih programih, kar jim omogoča vstop na trg dela ali nadaljnje oz. visokošolsko izobraževanje. Njihov cilj je razviti znanje, spretnosti in razumevanje v specializiranih poklicih in spodbuditi učence, da razvijejo ključne spretnosti, osebne spretnosti, pismenost in računanje.

Nacionalne kvalifikacije BTECs (*Business and technical education council*) in **OCR** (*Oxford, Cambridge and Royal Society of Arts*) so tudi namenjene za izobraževanje v poklicnih področjih, ki vključujejo mešanico teoretičnega in praktičnega dela in so na voljo na 3 ravneh.²² Dijake ocenijo učitelji ali zunanji izpraševalci, s pomočjo različnih nalog, praktičnih primerov, portfeljem dokazov in praktičnih aktivnosti. Omogočajo napredovanje do zaposlitve ali višje ravni poklicnega izobraževanja.

Ko zunanje kvalifikacije pooblastijo regulatorji v Angliji, Walesu in na Severnem Irskem, se vnesejo v **nacionalno ogrodje kvalifikacij** (*National qualification framework – NQF*) ali v trenutno izvajajoče se **ogrodje kvalifikacij in kreditov** (*Qualifications and credit framework – QCF*). NQF vključuje tako splošne kot tudi akademske in poklicne kvalifikacije na devetih ravneh, od začetnih do specialističnih. QCF je nov okvir, katerega namen je vsem omogočiti, da pridobijo poklicne kvalifikacije takrat, ko so za to pripravljeni, s podeljevanjem kreditov za kvalifikacije in enote. Vse poklicne kvalifikacije bodo vključene v okvir QCF do konca

²² Začetni/bazični BTEC (1) so na voljo dijakom, starim od 14 do 16 let v obveznem izobraževanju, sledijo BTEC prve ravni (2) in nacionalni certifikat BTEC (3).

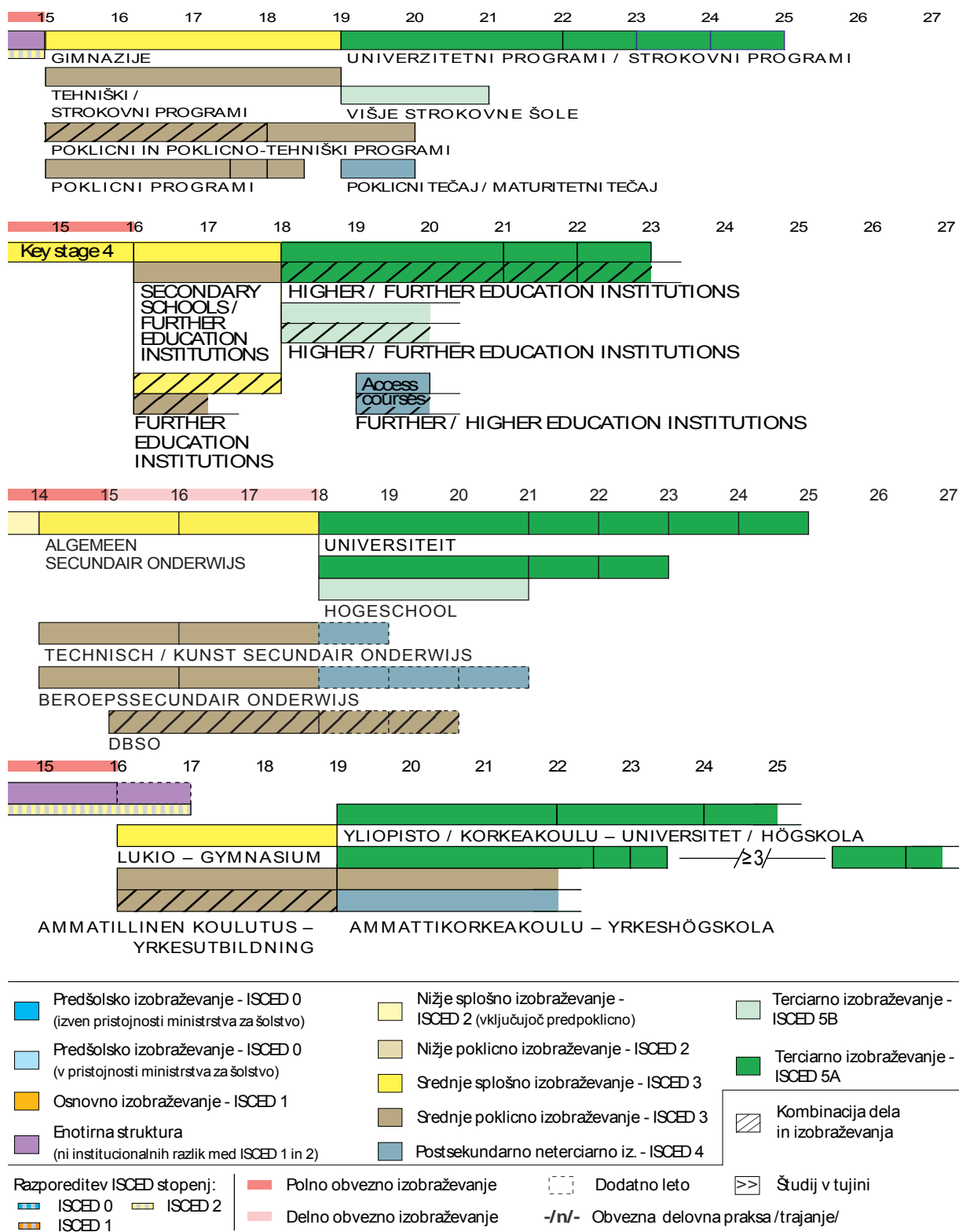
leta 2010. V prihodnje bodo vključene tudi akademske kvalifikacije, ki pa do takrat ostajajo v okviru NQF. Cilji QCF so predstavitev kvalifikacij na način, ki je bolj razumljiv, priznavanje večje količine učenja s podeljevanjem kvalifikacij, uvedba večje prožnosti sistema z uporabo enot (sestavnih delov kvalifikacij) in dodelitev kreditov za doseg teh enot ter poenostavitev obstoječega zapletenega sistema. Tako kot pri NQF so vse enote in kvalifikacije predstavljene na devetih ravneh, od začetne do doktorata. Vsaka enota in kvalifikacija je tudi kreditno ovrednotena (ena KT predstavlja 10 ur učenja). Obstajajo tri vrste kvalifikacij QCF: nagrade (*Awards*) (1 do 12 KT), certifikati (13-36 KT) in diplome (37 KT ali več), ki jih je možno imeti na ravni 1, kot tudi na ravni 8, ker te kvalifikacije (nagrada, certifikat, diploma) predstavljajo njihovo velikost oz. obseg in ne, kako težka oz. zahtevna je.

Ofqual, QCDA in Svet za kurikul, preverjanje in ocenjevanje znanja na Severnem Irskem (CCEA) so zaključile proces prilagajanja QCF evropskemu ogrodju kvalifikacij za vseživljenjsko učenje (EQF)²³.

²³ Evropsko ogrodje kvalifikacij za vseživljenjsko učenje (EOK) je skupno evropsko referenčno ogrodje, ki povezuje sisteme kvalifikacij različnih držav in deluje kot orodje za pretvorbo, s katerim naj bi postale kvalifikacije med različnimi sistemi in državami v Evropi lažje berljive in bolj razumljive. Ima dva glavna cilja: spodbujati mobilnost državljanov med državami in omogočati vseživljenjsko učenje (<http://www.cpi.si/nacionalne-poklicne-kvalifikacije/eqf.aspx>).

Priloga 3: Delne strukture izobraževalnih sistemov v izbranih državah

Slika 5: Delne strukture izobraževalnih sistemov v izbranih državah

Vir: Structures of Education and Training Systems in Europe – Slovenia (2009/10 ed.), str. 7, Structures of Education and Training Systems in Europe – United Kingdom/England (2009/10 ed.), str. 7, Structures of Education and Training Systems in Europe – Belgium/Flemish Community (2009 ed.), str. 2, Structures of Education and Training Systems in Europe – Finland (2009/10 ed.), str. 7.

Priloga 4: Referenčni niz izbranih kazalnikov kakovosti za ocenjevanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja

Tabela 4: Kazalniki kakovosti za ocenjevanje kakovosti poklicnega izobraževanja

Kazalnik	Vrsta kazalnika	Namen politike
Glavni kazalniki za zagotavljanje kakovosti		
<p>Ustreznost sistemov zagotavljanja kakovosti za izvajalce poklicnega izobraževanja in usposabljanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • delež izvajalcev poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki uporabljajo notranje sisteme zagotavljanja kakovosti, določenih z zakonodajo/na lastno pobudo, • delež pooblaščenih izvajalcev poklicnega izobraževanja in usposabljanja 	Kazalnik stanja/vnosa	<p>Spodbujati kulturo izboljševanja kakovosti na ravni izvajalca poklicnega izobraževanja in usposabljanja.</p> <p>Povečati preglednost kakovosti usposabljanja.</p> <p>Izboljšati vzajemno zaupanje v izvajanje usposabljanja.</p>
<p>Vlaganje v usposabljanje učiteljev in inštruktorjev:</p> <ul style="list-style-type: none"> • delež učiteljev in inštruktorjev, ki sodelujejo v nadaljnjem usposabljanju • znesek vloženih sredstev 	Kazalnik vnosa/procesa	<p>Spodbujati učitelje in inštruktorje, da proces razvijanja kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja vzamejo za svojega.</p> <p>Izboljšati odzivnost poklicnega izobraževanja in usposabljanja na spreminjajoče se povpraševanje na trgu dela.</p> <p>Povečati krepitev zmogljivosti posameznega izobraževanja.</p> <p>Izboljšati dosežke učencev.</p>
Kazalniki, ki podpirajo merila kakovosti v okviru ciljev CPI		
<p>Stopnja udeleženosti v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • število udeležencev v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja glede na vrsto programa in posamezna merila. 	Kazalnik vnosa/procesa/ učinka	<p>Pridobiti osnovne podatke o privlačnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja na ravni sistema in izvajalcev poklicnega izobraževanja in usposabljanja.</p> <p>Usmeriti podporo v povečanje dostopa do poklicnega izobraževanja in usposabljanja, tudi za prikrajšane skupine.</p>
<p>Stopnja dokončanosti programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • število oseb, ki so uspešno zaključile programe poklicnega izobraževanja in usposabljanja oziroma iz njih izstopile, glede na vrsto 	Kazalnik procesa/ učinka/rezultata	<p>Pridobiti osnovne podatke o dosežkih na področju izobraževanja in kakovosti postopkov usposabljanja.</p> <p>Izračunati osip med šolanjem glede na stopnjo udeleženosti.</p> <p>Podpirati uspešen zaključek kot enega glavnih ciljev za kakovost</p>
Se nadaljuje		

Nadaljevanje		
programa in posamezna merila		poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Podpirati zagotavljanje prilagojenega usposabljanja za prikrajšane skupine.
Stopnja zaposljivosti v programih poklicnega izobraževanja in usposabljanja: <ul style="list-style-type: none"> • zaposlitveni položaj učencev v poklicnem izobraževanju in usposabljanju v določenem času po končanem usposabljanju, glede na vrsto programa in posamezna merila • delež zaposlenih učencev v določenem času po končanem usposabljanju, glede na vrsto programa in posamezna merila 	Kazalnik rezultata	Podpiranje zaposljivosti. Izboljšati odzivnost poklicnega izobraževanja in usposabljanja na spreminjajoče se zahteve na trgu dela. Podpirati zagotavljanje prilagojenega usposabljanja za prikrajšane skupine.
Uporaba pridobljenih spretnosti na delovnem mestu: <ul style="list-style-type: none"> • informacije o zaposlitvi posameznikov po zaključenem usposabljanju glede na vrsto usposabljanja in individualna merila • (b) stopnja zadovoljstva posameznikov in delodajalcev s pridobljenimi veščinami in sposobnostmi 	Kazalnik rezultatov (mešanica kvalitativnih in kvantitativnih podatkov)	Povečati zaposljivost. Izboljšanje odzivnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja na spreminjajoče se zahteve na trgu dela. Podpirati zagotavljanje prilagojenega usposabljanja za prikrajšane skupine.
Informacije o kontekstu		
Stopnja brezposelnosti glede na posamezna merila	Kazalnik stanja	Osnovne informacije za odločanje o politikah na ravni sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja.
Razširjenost ranljivih skupin: <ul style="list-style-type: none"> • odstotek udeležencev v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, ki so opredeljeni kot prikrajšane skupine (na določenem območju ali prispevnih površinah) glede na starost in spol • stopnja uspešnosti prikrajšanih skupin glede na starost in spol 	Kazalnik stanja	Osnovne informacije za odločanje o politikah na ravni sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Podpirati dostop do poklicnega izobraževanja in usposabljanja za prikrajšane skupine. Podpirati zagotavljanje prilagojenega usposabljanja prikrajšanim skupinam.
Se nadaljuje		

Nadaljevanje		
<p>Mehanizmi prepoznavanja potreb po usposabljanju na trgu dela:</p> <ul style="list-style-type: none"> informacije o mehanizmih, namenjenih prepoznavanju spreminjajočih se zahtev na različnih ravneh dokaz o njihovi učinkovitosti 	<p>Kazalnik stanja/vnosa</p> <p>(kvalitativne informacije)</p>	<p>Izboljšanje odzivnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja na spreminjajoče se zahteve na trgu dela.</p> <p>Podpiranje zaposljivosti.</p>
<p>Programi spodbujanja boljšega dostopa do poklicnega izobraževanja in usposabljanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> informacije o obstoječih programih na različnih ravneh dokaz o njihovi učinkovitosti 	<p>Kazalnik procesa</p> <p>(kvalitativne informacije)</p>	<p>Podpiranje dostopa do storitev poklicnega izobraževanja in usposabljanja, tudi za prikrajšane skupine.</p> <p>Podpiranje zagotavljanja prilagojenega usposabljanja.</p>

Vir: Uradni list EU 2009/C, Priloga II, str. 8-10.

Priloga 5: Kazalniki kakovosti v izbranih državah

Tabela 5: Število dijakov na posameznega učitelja na ISCED stopnji 3 od 2003 do 2007

Leto	Država			
	Slovenija	Velika Britanija	Belgija	Finska
2003	14,6	20,3	9,6	15,9
2004	14,3	12,6	9,2	16,2
2005	14,5	Ni podatka	9,9	18,0
2006	14,0	11,4	10,2	15,8
2007	13,7	11,2	10,2	15,9

Vir: Ratio of Students to teachers at ISCED level 3, 2010.

Tabela 6: Delež sredstev namenjenih za plače učiteljev (od sredstev za izobraževanje) leta 2006 (v %)

Leto	Država				EU-27
	Slovenija	Velika Britanija	Belgija	Finska	
2006	69,5	73,5	85,5	60,9	72,0

Vir: Key data on education in Europe 2009, str. 135.

Tabela 7: Delež dijakov v poklicnem izobraževanju glede na vse dijake na ISCED stopnji 3 od 2003 do 2006 (v %)

Leto	Država				EU-27
	Slovenija	Velika Britanija	Belgija	Finska	
2003	69,4	69,2	70,3	58,8	55,6
2004	68,6	71,5	68,2	60,1	60,6
2005	67,4	72,2	69,6	63,9	60,5
2006	66,2	41,7	69,5	65,4	51,7
2007	64,9	41,4	69,6	66,7	51,5

Vir: Students at ISCED level 3 – vocational education – as percentage of all students at ISCED level 3, 2010.

Tabela 8: Stopnja brezposelnosti med mladimi starimi od 15 do 24 let, ki imajo dokončano ISCED 3 ali 4 stopnjo izobrazbe (obdobje januar-marec 2010)

Leto	Država				EU-27
	Slovenija	Velika Britanija	Belgija	Finska	
2010	13,9	16,6	23,7	20,4	18,9

Vir: Unemployment by educational attainment, age and sex – people with ISCED levels 3&4 of education aged between 15 and 24 years, 2010.

Tabela 9: Stopnja brezposelnosti (obdobje januar-marec 2010)

Leto	Država				EU-27
	Slovenija	Velika Britanija	Belgija	Finska	
2010	7,1	8,0	8,6	9,3	10,0

Vir: Unemployment rates by sex, age groups and highest level of education attained, 2010.

Tabela 10: Vrstni red držav po uspešnosti glede na analizirane kazalnike kakovosti

Kazalnik	Država			
	Slovenija	Velika Britanija	Belgija	Finska
Tabela 5	3	2	1	4
Tabela 6	3	2	1	4
Tabela 7	3	4	1	2
Tabela 8	1	2	4	3
Tabela 9	1	2	3	4
M	2,2	2,4	2,0	3,4